

Heemkundige kring v.z.w. "de Semse"

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst

27ste jaargang –
2de trimester 2011

secret: Vredelaan 48 1982 Zemst
tel: 00.32(0)15.62.07.40
coletta.vandebeken@pandora.be

Colofon
De Semse kroniek
27ste jaargang
april-mei-juni 2011

Heemkundige kring "de Semse" vzw
Vereniging zonder winstgevend doel
Opgericht in juni 1985
Ondernemingsnummer: 432.094.418
Bibliotheek/wettelijk depot: 27982

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst
Secretariaat: Vredelaan 48 1982 Zemst (Weerde)
Tel: 00 32 (0) 15 62 07 40
e-mail: colette.vanderbeken@pandora.be
www.bloggen.be/desemse
www.Zemst.be

Norbert Van Eyken, erevoorzitter
Mannaerts Fons, erevoorzitter

Buelens Paul, bestuurslid
De Blander Walter, bestuurslid
Debroeck Roger, bestuurslid
Gooris Louis, bestuurslid
Jacobs Willy, bestuurslid
Lambrechts Agnes, bestuurslid
Minnes Alida, bestuurslid
Vanderbeken Colette, bestuurslid
Vermeulen Marie-Louise, bestuurslid

Verantwoordelijke genealogie/paleografie

Lambrechts Agnes

Loosen Libert

Redactie-secretariaat: Vanderbeken Colette

Tekeningen: Nees Axel

Fotografie: Mannaerts Fons en Minnes Alida

Blog: Van der roost Hugo

Digitaal fotografie: Loosen Libert en Van der roost Hugo

Lidmaatschap	€ 20
Steunend lid	€ 40
Advertenties	€ 50

BE38 0012 1836 6072

(adverteerders ontvangen gratis de Semse kroniek)

Het lidmaatschap geeft recht op: de Semse kroniek x 4

De nieuwsbrief x 12

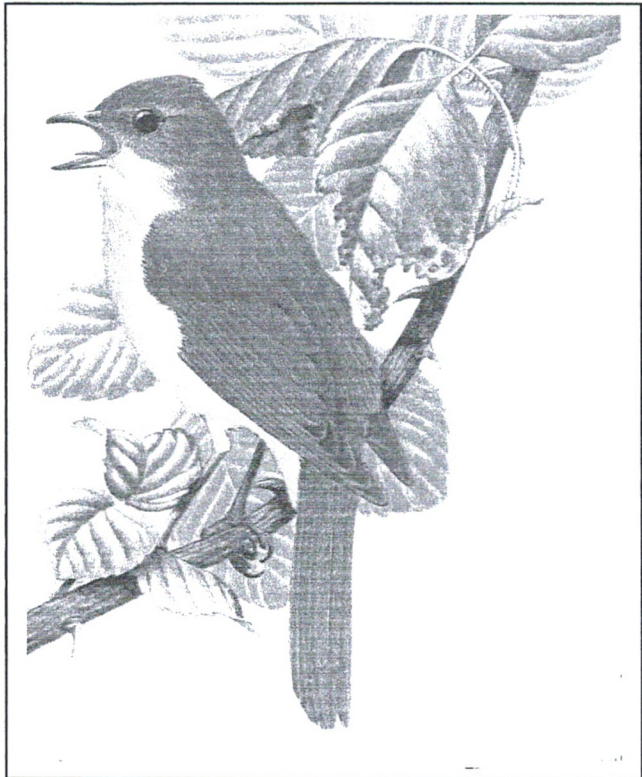
Toegang tot voordrachten, lezingen, tentoonstellingen, enz.

Verantwoordelijke uitgever: heemkring "de Semse" – Vanderbeken Colette D/2006/2.

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun publicaties.

Woord vooraf.

Vele generaties dichters zijn geïnspireerd door de zang van de Nachtegaal, die zowel overdag als s' nachts te horen is. Hij zingt echter vooral op late, warme voorjaarsavonden, wanneer hij een wijfje naar zich toe tracht te lokken. De zang is opmerkelijk door rijkdom aan tonen, variatie en volume. Hij bestaat uit een reeks snel voorgedragen korte frasen en enkele tonen, die vaak met toenemend volume worden herhaald: sommige tonen zijn vloeiend, andere scherp. De zangperiode is kort en duurt slechts van half april tot in juni.

Inhoud.

- Architect Laurent Benoit Dewez, bouwer van het tuchthuis te Vilvoorde.
 - Restauratie van de Sint-Hubertuskerk van Elewijt.
 - De Pastorie van Elewijt.
-

Architect Laurent Benoit Dewez, bouwer van het Tuchthuis te Vilvoorde.

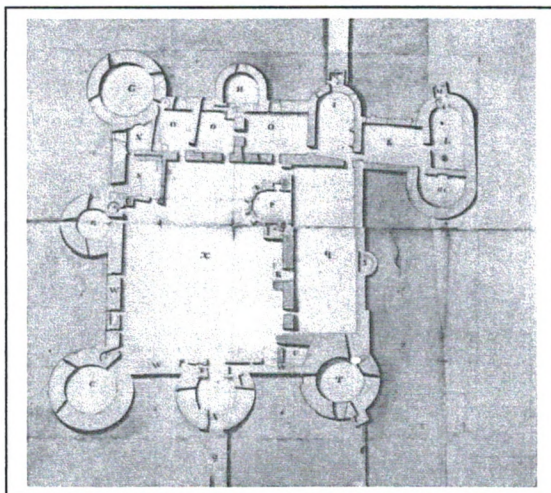
Jos Lauwers (+)

Het was niet zonder reden dat de hertogen van Brabant sinds het begin van de 14de eeuw het plan opvatten om Vilvoorde te voorzien van een sterke burcht, gelegen binnen de stadswallen, waarvan ze in feite deel uitmaakte, en tevens aanleunend bij de Zenne, die als een tweede verdedigingsgordel gold. De inplanting was duidelijk gericht op Grimbergen, d.w.z. tegen de Berthouts, die trouwens nooit de Zenne hebben overschreden. De inplanting halverwege Brussel en Leuven was een geducht steunpunt om de hertogelijke krijgslieden gemakkelijk in één richting te laten uitrukken.

Hertog Wencelas, die de Bastille te Parijs (1370) had gezien, wilde dichtbij Leuven eenzelfde stevige gevangenis bezitten, waarin zijn vijanden of krijgsgevangenen konden opgesloten worden. Toen een opstand van de Leuvenaars door hem op bloedige wijze onderdrukt was, moest deze stad in 1362 belangrijke bedragen neertellen, die de voorziene bouw hielpen bekostigen. In dat verband spreekt men van een boete van 28.000 mottoenen¹. De werken vingen aan omstreeks 1375/1375 en waren in 1380 voltooid.

Bouwplannen hertogelijke burcht.

Ontwerper van dit reusachtige complex was Adam Gherijs, hofarchitect van Jan III en waarschijnlijk ook van diens dochter, hertogin Joanna en haar gemaal Wenceslas. Jan III overleed in 1335, terwijl Gherijs leefde tot 1394 en dus ook de opeenvolgende hertogen van dienst was. Hij was het trouwens ook, die in 1382/1384 de hooggotische kerk van Onze-Lieve-Vrouw van Goede Hoop te Vilvoorde bouwde, waaraan een gedenksteen op een kerkpilaar nog herinnert. Ook bleef zijn grafsteen er bewaard

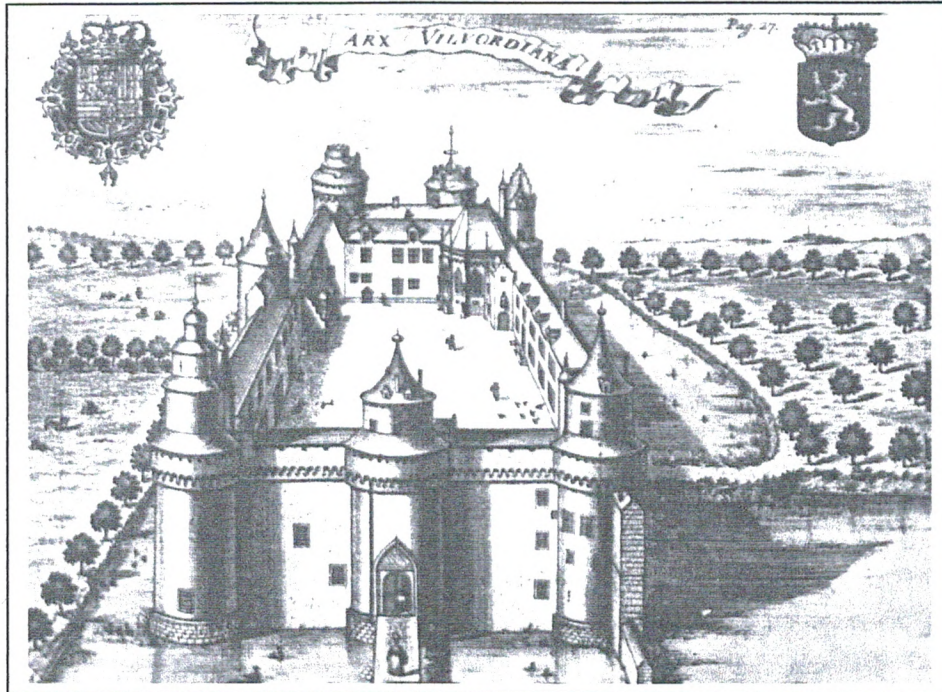

Het project omvatte een versterking in vierkantbouw met binnenin een grote ruimte; elke hoek was voorzien van een zwaargebouwde toren, tussen deze torens in, behalve aan de waterzijde, stond telkens nog een toren, doch minder zwaar van uitzicht; samen zeven torens. Elke toren droeg een naam. De Poirtorre of poorttoren stond in het midden van de noordkant; zijnde de toegang met "*waeckhuys, optreckende brugge ende grachte*". De Cocktorre of keukentoren, later ook kantine geheten, bevond zich links van de Poirtorre.

Grondplan van de oude burcht van Vilvoorde, met rechts de overwelving van de Zenne, die onder de Spuyetoren doorvloeide (Tekening Mahieu)

¹ Vilvoordse munt, gouden munt versierd met het Lam Gods.

Er was ook een Wenceslastorre en twee torens die verwezen naar edellieden: de Rotselaertorre (naar kastelein Jan van Rotselaer) en de Monjou –of Montjoietorre (naar een landsgouverneur). De Spuyetorre kreeg zijn naam van de nabije Spuye of sluis op de Zenne. De Kempeneertorre doelde op Willem de Kempeneer, die een huis had in de Steege (nu Roger de Grimberghestraat) en ½ h land had op Koningslo, met daarbij verplichtingen tegenover de tafel van de vorst, wanneer deze naar Vilvoorde kwam. Om die reden kreeg hij een baan op het kasteel, allicht om het hof nog beter dienstbaar te zijn. Hij woonde vermoedelijk in de toren, die men naar hem noemde.

De "ARX VILVORDIANA" of Vilvoordse burcht (1375/1773), gebouwd in een bocht van de Zenne, in opdracht van hertog Wenceslas, naar een ets van de Nederlander Jacob Harrewijn.

Vanaf 1469 verschijnt de naam van "*groeten Tresorietoren*", die de plaats aanduidde waar een schat aan keuren bewaard werd en die ook wel de "*toren der Charters of Lovensche torre*" genoemd werd. In de 16de eeuw was er ook sprake van een "*Borretorre of Croontorre*" (waarop zich een windhaan in smeedijzer bevond). Tijdens de 17de eeuw kende men "*den toren van Botenborch*", die betrekking had op de meiers van het geslacht Baudequin, die het kasteel van Batenborch in Peutie bewoonden.

Op verscheidene etsen uit vroegere eeuwen is duidelijk te zien dat een zwaargebouwde toren (de grooten toren) zich op de linkeroever van de Zenne bevond en door een vleugel (die de rivier overwelfde) met de waterburcht verbonden was. Hier bevond zich de sluis, die de bevelhebber van het slot, volgens het privilege van Wenceslas, gehouden was op elk bevel van de schepen van de stad neer te laten of op te trekken. Midden in het oosten lag de minst omvangrijke toren (den cleynen toren) en Z-W waarts de kapel.

De Vilvoordenaars hadden dan ook de belofte afgedwongen, dat nooit tolrecht zou dienen betaald te worden voor de scheepvaart en dat de kasteelheren, door de hertog benoemd, steeds Brabanders zouden zijn. Aan drie zijden van het kasteel waren er diepe walgrachten gegraven die, samen met de Zenne aan de westerkant, het slot volledig omsloten.

“Bouwen in Vlaanderen” beschrijft het slot architecturaal als volgt: *“De ombrachten burcht bij de keizerspoort lag in feite op de Zenne; ommuurde vierkante basisplattegrond geflankeerd door zeven torens met latere, aanleunende verbindinggebouwen. Restauratie in de loop van XVb en vergrotingen in XVd – begin XVI, latere werken en aanpassingen in 1609, 1694 en 1698, verwaarlozing in de loop van XVIII en herstellingen na 1751. Versterking van de vesting met bastions en contrescarpen. Gravures uit XVII en XVIII gaven een goed beeld van deze gesloten waterburcht met vierkant binnenplein”*.

Van burcht naar staatsgevangenis.

Onder de kasteleinen² of burchtcommandanten tellen we als eerste Costin van Ranst, benoemd in 1380. Af en toe werden er ook garnizoenen gelegerd, maar slechts ten tijdelijke titel. Een speciale figuur was Hendrik Bronkhorst, *“casteleyn van Vilvorden”*, schatrijk edelman uit Gelderland. Benoemd in 160, bleef hij zijn functie vervullen tot in 1629, jaar van zijn overlijden. Hij was jongman en leefde veelal aan het hertogelijk hof.

Hij schonk zijn goederen bij testament aan tal van caritatieve werken en stichtte zeven studiebeurzen en ook een mis, te celebreren in de Bodenkapel van de kerk, elke zondag om 11u30 *“als die boot van Brussel aankomt, voor wie nog geen mis gehoord heeft”*, d.i. voor de schippers, die te laat aanlegden voor de vroegmis. In de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Vilvoorde herinnert een renaissance grafsteen in veelkleurig marmer, met zijn portret op koper en een inscriptie in gouden letters, aan deze merkwaardige persoonlijkheid.

Als versterkte burcht en bewaarplaats van de archieven, was de Vilvoordse Bastille tevens aangewezen als staatsgevangenis. Al in 1408 werden de eerste gevangenen uit Brussel aangevoerd, waarvoor inderhaast cellen moesten ingericht worden. Later zou men ze vooral onderbrengen in de hoektoren en vanaf de 17de eeuw spreekt men van het *“gevanghehuys”* en de *“gevanghencoten”*, wat erop wijst dat bepaalde delen van het kasteel daartoe speciaal was omgebouwd.

Onthoofding, de nieuwe trend.

Onder de gevangenen, die eeuwenlang in het slot werden ondergebracht, komen enkele gekende namen voor. Op 21 mei 1483 werd Nicolaes van Heetvelde, schepen van Brussel, er door de beul gehalsrecht; Joris 't Serclaes, een architect van edele bloede, secretaris van de stad, werd na kortstondige opsluiting in vrijheid gesteld. In juni 1485 werd Lodewijk van Gruuthuuse, een van de aanvoerders van de Vlaamse adel, er in de kerker geworpen. Enige tijd later liet men er Adriaan Vilain, heer van Rassinghen opsluiten, een andere kopman van de volkspartij, die illegaal in Rijsel was opgepakt.

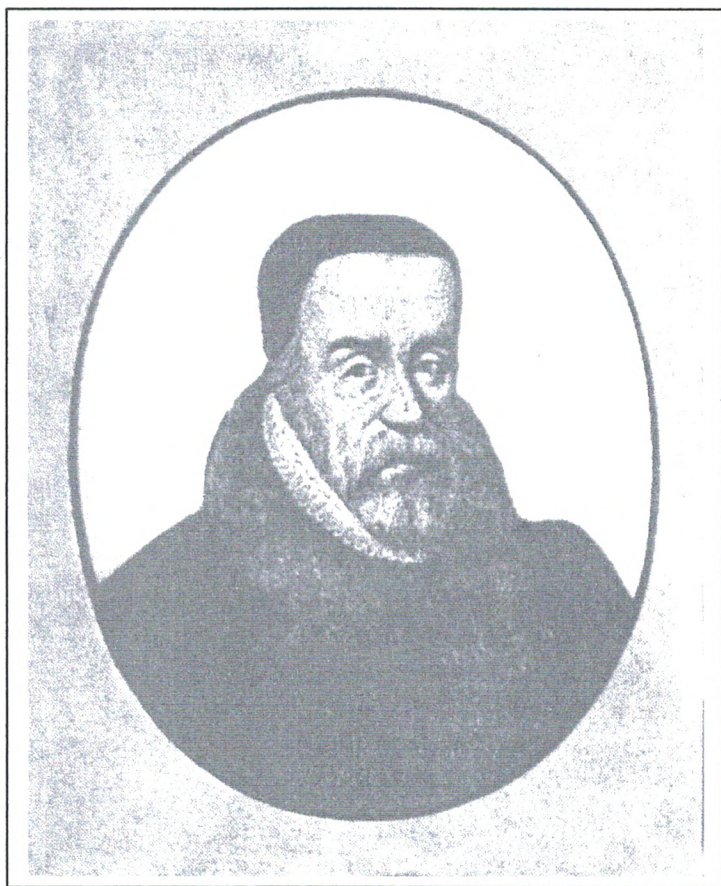
Frans van Mieris vertelde het verhaal verder als volgt: *“1487 – de heer van Rassinghen die een der voornaemste hoofden van den twist was geweest, welken de stad Gent tegen Maximiliaen gevoerd hadt, en van den tyd der verzoenige naar Doornik geweeken, doch door bevel van den Roomsche koning geligt en op het kasteel van Vilvoorde gevangen gehouden was, wist thans, door eenen zynen neef, den heer van Liedekerke, den Gentenaeren zynen geleeden hoon om 't beschermen*

² Burchtvoogd, slotheer.

hunner vryheyd, en den moedwil der Duitsen, midtsgaders de ongemeene schatten, die Maximiliaen in weinige jaren hadt verspild, zoo levendig voor te stellen dat dit de miltzieke Gemeente aen 't beweegen hielp"

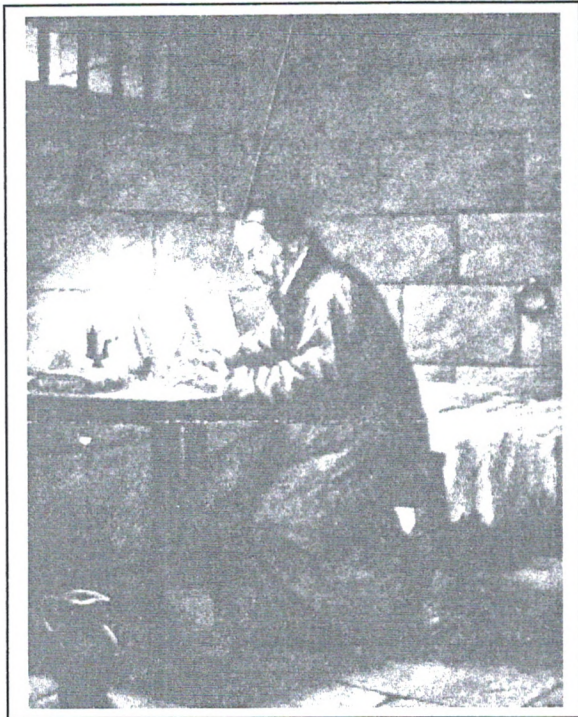
Daarop ging Vlaanderen opnieuw in het verzet en, op het ogenblik dat de vijandelikheden heraanvingen drong de heer van Liedekerke de burcht binnen op voorwendsel ze te bezoeken, ontmoette er zijn verwant, nam hem mede, kwetste de bewaker, die hun vlucht wilde verhinderen, en loodste Rassinghen naar Doornik (1487).

In 1513 werd een andere hoge edelman, don Juan Emmanuel, ridder van het Gulden Vlies, die deelgenomen had aan een samenzwering tegen keizer Karel, opgesloten. In 1523 werd een volksvertegenwoordiger uit Friesland, Jenco Douma, in de gevangenis gestopt. Hij nam zijn achtjarig verblijf te baat om de historie van de Friese oorlog te schrijven. Buiten Van Heetvelde was er te Vilvoorde nog niemand gedood, maar tijdens de Spaanse bezetting veranderde dat. De gevangenen werden nu veelal schuldig bevonden aan godsdienstige overtredingen, waarbij onthoofding of verbranding vaste regel werden.

Portret van William Tyndale (graafschap Gloucester ca. 1490 – Vilvoorde 1536), Engels protestant theoloog. Naar Arnold Buchel, 16de eeuw. (Cabinet d'Estampes, Parijs)

William Tyndale was de eerste die er slachtoffer van werd. Hij kleefde in Engeland het protestantisme aan en, om aan de vervolging van Hendrik VIII te ontkomen, vluchtte hij naar Antwerpen. Wanneer zijn schuilplaats daar ontdekt werd, richtte de Engelse koning een verzoek tot keizer Karel om Tyndale aan te houden en hem ter dood te veroordelen. Dat gebeurde en na 135 dagen gevangenschap te Vilvoorde, werd Tyndale er in 1536 gewurgd en verbrand. Zonderling toeval was dat de aanstoker, Hendrik VIII, inmiddels ook protestant was geworden en nu de Engelse katholieken vervolgde! Drie geestelijken werden onthoofd omdat ze het katholiek geloof hadden verzaakt: Priester Yserant, Kartuiser Machiel en Franciscaan Cornelis.

De befaamde Engelse bijbelvertaler, William Tyndale, in 1535/1536 in zijn cel op de Vilvoordse burcht, naar een in Engeland verspreide prent.

Terechtstelling van Tyndale eerst door wurging, dan op de brandstapel, met zijn laatste woorden: *"Lord, open the king of Englands eyes"*.
(Gravure van Foxe)

"Wilhelmus Tindall tot Vilvoorden verbrandt"
Na door ophanging gewurgd te zijn, werd het vuur aangestoken om het lijk te verbranden.

Later was het de beurt aan Johan Estor, heer van Groot-Bijgaarden. Een geestelijke, die van dorp tot dorp trok en in Sint-Hubert gewijde voorwerpen aanbood, had tijdens de advent van 1546 in de kerk van Estor postgevat. Men beval hem, in opdracht van zijn moeder, het bidoord te verlaten. De monnik zou zelfs met geweld uit de kerk verdreven zijn. De Amman van Brussel liet Estor en Joanna de Baenst, zijn moeder, in de Vroencke³ opsluiten. Na verhoor op de kanselarij, werden beiden naar de burcht te Vilvoorde gevoerd, waar ze als ketters ter dood veroordeeld werden en op 7 januari 1547 onthoofd. Tevens werden al hun goederen verbeurd verklaard.

Jan van Bourgondië, achterkleinzoon van Karel de Stoute en dus verwant met keizer Karel, werd eveneens beticht van calvinist te zijn en daarom ter dood veroordeeld. Het vonnis moest voltrokken worden op het binnenplein van het kasteel. De beschuldigde lag al geblinddoekt met het hoofd op het blok, toen de genademaatregel toekwam.

De onthoofding die in Vilvoorde de meeste opschudding verwekte, was deze van Antoon van Straelen, burgemeester van Antwerpen. Hij was door al de rederijders gekend en had nog in 1561 de rederijderskamer "de Goudbloem" uit Vilvoorde gehuldigd, toen deze er deelnam aan het vermaard landjuweel van de Scheldestad. Hij was enkel liefhebber van letterkunde en bemoeide zich weinig of niet met godsdienstige zaken, doch door hem te treffen hoopte de hertog van Alva de rederijderskamer, die meestal geusgezind waren, schrik aan te jagen. Ook de heer van Bekkerzeel, Jan Casembroodt, secretaris van graaf van Egmont, Alfons vande Loo, secretaris van de graaf van Hoorn, en de Fries Bouwens stierven te Vilvoorde op het schavot.

In de jaren 1610 hebben de aartshertogen Albrecht en Isabella een katholiek priester, Hendrik De Coster, met standplaats te Brussel, naar Vilvoorde gestuurd. Zijn handelswijze en scherpe taal bevielen hun niet en hij stierf in gevangenschap in 1618.

Af en toe kwamen er ontsnappingen voor.

Een Frans gevangene, bijgenaamd Lambernotte, bond zijn beddenlakens aaneen en ontsnapte over de bevroren grachten. De weduwe de Crofonière, bijgenaamd madam Piquel, werd aangehouden wegens haar buitensporige levenswandel (1646). Zij was al vroeger in een klooster geplaatst, nadien in de gevangenis van Genappe, maar niets hielp om haar tot inkeer te brengen. Toen ze te Vilvoorde ontsnapte, deed men zelfs geen moeite meer om haar op te sporen. De meest originele uitbraak was die van Guillaume de Lafon de Boisguerin, heer van Houlières, luitenant van veldheer prins van Condé, bij wie de Houlières in 1656 in ongenade viel. Toch bleef Condé hem goed behandelen, want in afwachting van zijn proces,

Antoinette du Ligier de la Garde, weduwe van Guillaume de la Fon de Boisguerin, heer van Houlières, ze hielp haar man in 1657 ontsnappen uit de burcht van Vilvoorde.

³ Gevangenis, kerker.

betaalde hij 100 gulden per maand voor het onderhoud van de gevangene. De echtgenote, Antoinette du Ligier de la Garde, beter gekend als Madame de Houlières, smeekte Condé haar man gezelschap te mogen houden, wat haar toegestaan werd. Condé verdubbelde zijn bijdrage met 100 gulden en de herenigde echtgenoten bekwamen een zekere vrijheid binnen het kasteel en werden zelfs aan tafel van de kasteelheer, Charles Philippe Lecomte, genodigd. Samen met een nieuwe gedetineerde uit Rijsel, de la Haye genaamd, smeedden ze plannen voor hun ontvluchting. Op 31 augustus 1657, toen de kasteelheer naar Brussel vertrokken was en pas laat op de avond zou terugkeren, slaagden ze erin op vernuftige wijze via de Grote Toren het kasteel te ontvluchten.

Teloorgang van de waterburcht.

In 1701 werden de prins van Aquavia en graaf Felix de Merode-Westerloo er opgesloten om reden van oneerbiedigheid tegenover de keurvorst van Beieren. De laatste gevangene was de fiscale advocaat Mathieu de Cayer, maar hij ontsnapte op zijn beurt uit de burcht. Nadien werden er geen gevangenen meer opgenomen, toen bleek dat de fameuze versterkte waterburcht van Wenceslas niet langer voldoende waarborgen bood. De gebouwen stonden leeg en vervielen tot puin. Een tijdlang meende men nog er een hospitaal in onder te brengen, maar ging evenmin door.

In 1751 bestonden er nog vijf torens en vijf halve torens, verder een grote zaal zonder dak, zes beneden en zes boven kamers. De muren, afschoon nog sterk, vertoonden niettemin op tal van plaatsen grote scheuren en barsten. Mits 58.000 florijnen had men het gebouw weer degelijk kunnen herstellen, doch men besloot het te slopen en in de plaats een nieuw tuchthuis te bouwen, even verder aan de overkant van de Zenne, dus buiten de omwalling.

De afbraaksteen zou gebruikt worden voor de funderingen van de nieuwbouw. Aldus verdween in 1773/1774 op onherroepelijke wijze een sprekende getuigenis van vier eeuwen Vilvoordse geschiedenis.

Provinciaal Korrectiehuis.

Het omvangrijke gebouwencomplex, dat we nu nog kennen gelegen tussen Zenne en Kanaal van Willebroek, werd in het midden van de 18de eeuw gepland als een wapen in de strijd tegen pauperisme en misdadigheid. Toen de liefdadigheidsinstellingen niet langer konden voorzien in de behoeften van de steeds aangroeiende massa armen, zochten deze laatste hun toevlucht in agressieve bedelarij, die vaak omsloeg in echte criminaliteit. De overheid stelde vast dat negatieve verbodsbepalingen geen voldoende uitkomst boden.

Een mentaliteit wijziging ten tijde van de Verlichting, onder keizerin Maria-Theresia, pleitte voor een meer humanitaire instelling, vooral jegens de licht gestraften. Aldus de Oostenrijkse Nederlanden heropvoeding en werkverschaffing op grote schaal tegenover de oude strafmethodes en het gebruik van de pijnbank. Op voorstel van de centrale regering werden de folteringen afgeschaft en de vroegere lijfstraffen zoveel mogelijk vervangen door een opsluitingsstelsel met arbeidsdwang.

Dergelijke opvatting van “*verbeteringsgesticht of korrektie*” terzelfder tijd gevangenis en als werkinrichting kwam tegemoet aan beide strekkingen. In 1753 was men er

reeds toe overgegaan de vroegere galeistraaf te vervangen door opsluiting in de burcht van Vilvoorde. Daar dit slot inmiddels zeer vervallen was geraakt en niet meer aan de vereisten voldeed, diende de Raad van Brabant in 1766 een voorstel tot nieuwbouw in ,dat in 1771 bekrachtigd werd met een beslissing, die bij octrooi van 24 juli 1773 uitvoering kreeg.

Keizerin Marie-Theresia schonk tevens het kasteel en de bijhorende gronden aan de Raad van Brabant, wat een niet te versmaden voordeel betekende inzake de kostprijs. Een tweede octrooi verleende de Raad toelating om een geraamd bedrag van 400.000 gulden belasting te innen, bestemd voor oprichting van een nieuw "*Tuchthuis*" met werkplaatsen aan de boorden van de Zenne te Villoorden tegenover de burcht. De Staten van Brabant speelden hier aanstonds op in door te antwoorden dat ze nog steeds bleven geloven in het nut van een provinciaal correctiehuis.

Alhoewel de Staten van Brabant voor Vlaanderen een project tot het bouwen van een tuchthuis hadden ingediend, moesten ze nog diverse malen worden aangespoord eer zijzelf begonnen met de bouw van hun tuchthuis. Ze kregen niet de kans om hun beslissing links te laten liggen, want op 8 februari 1772 verwittigde de regering hen ervan dat het octrooi voor de oprichting van een tuchthuis in Vlaanderen toegekomen was. Zij wees op de nadelen die Brabant zou ondervinden, als er een te groot tijdsverschil zou bestaan tussen de opening van het tuchthuis van Vlaanderen en van Brabant. De vagebonden en bedelaars uit Vlaanderen zouden dan immers naar Brabant vluchten om hun straf te ontlopen. Een spoedig besluit drong zich dus op!

In antwoord hierop keurde de derde stand (adel en geestelijkheid) op 6 mei 1772 de heffing goed van de voorziene 400.000 gulden, waarvan een derde zou gedragen worden door de drie hoofdsteden Brussel, Leuven en Antwerpen en de resterende drie vierden door de kleine steden en het platteland, de vrije gronden inbegrepen. Op 25 augustus 1772 brachten de Staten de regering op de hoogte van al deze besluiten, wat er op neerkwam dat de Staten van Brabant alle kosten, alsook de leiding en de administratie ervan, op zich zouden nemen. De Raad van Brabant, magistraten en gerechtsdienaars uit de provincie, de drossaard van Brabant, de provoost en de rechters van de vrije aarden konden er mensen laten opsluiten.

Ondanks het feit dat de burcht, die de keizerin zou afstaan, in Vilvoorde lag, werd deze plaats niet direct gekozen als ideaal voor een tuchthuis. Sommige, o.a. Starhemberg, vroegen zich af of het niet beter zou zijn het huis op te richten binnen een gesloten stad zoals Brussel of Antwerpen, eerder dan op het platteland. Ook Karel van Lotharingen uitte zijn twijfel over het feit of Vilvoorde wel de meest gunstige ligging was voor zulke instelling. Het probleem werd in een buitengewone zitting, waaraan ook de Staten van Brabant deelnamen, onderzocht. Het belangrijke argument pleitte voor de situering in een gesloten stad, vermits hier in geval van mouterij een garnizoen ter beschikking stond. Op het platteland zouden ontsnapte gevangenen zich vooral kunnen verspreiden, op zoek naar kleren en voedsel. Niettemin hielden de Staten van Brabant vast aan Vilvoorde, omwille van de ligging aan de Zenne, als tweede gordel tegen ontsnappingen.

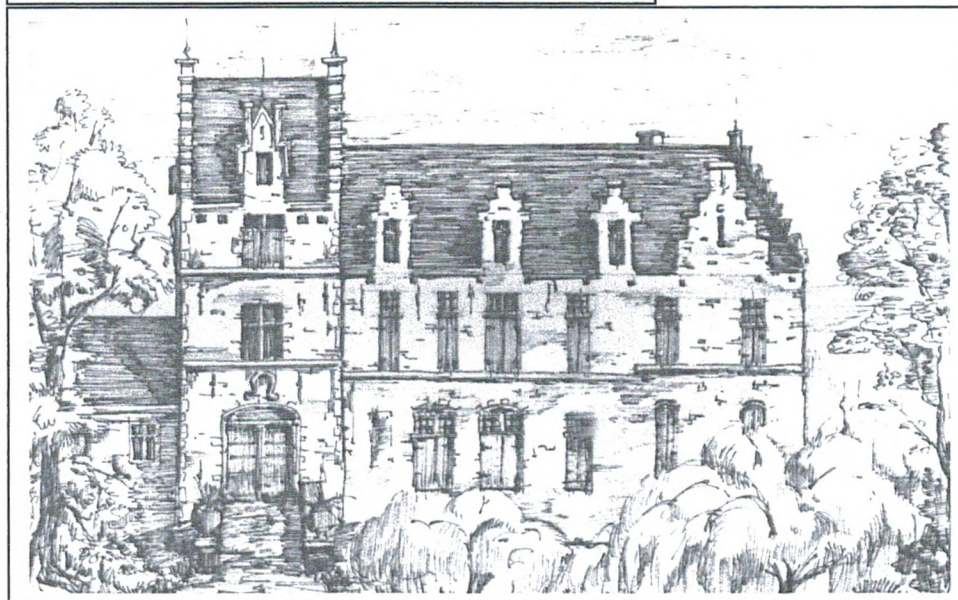
Moeilijke keuze van bouwheer.

Er boden zich in 1771 verscheidene architecten aan, die plannen getekend hadden voor het nieuwe "korrektiehuis" te Vilvoorde, onder wie Barnabé Guimard die fraaie tekeningen voorlegde, opgevat in grandioze verhoudingen. Verder ook Dewez, Pierreux, Somers, Provost en Everaert, maar de Raad van Brabant liet zijn keuze vallen op de ontwerpen van bouwheer Laurent Benoit Dewez, die op dat ogenblik het toppunt van zijn bekendheid had bereikt, in zijn hoedanigheid van hofarchitect van Karel van Lotharingen, landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden.

Laurent Benoit Dewez maakte met de afgevaardigden van de Staten op 8 november 1773 een overeenkomst, volgens welke hij de leiding van de werken op zich zou nemen, mits een salaris van 500 pistolen. (Guimard ontving als vergoeding voor zijn tekeningen, reiskosten en tijdsbesteding de som van 800 gulden). De betaling zou in vier schijven gebeuren, naarmate de werken vorderden. Er werd uitdrukkelijk bepaald dat hij zich aan de plannen diende te houden, maar als hij bevel zou krijgen tot wijzigingen, deze zou moeten opvolgen.

Portret van Laurent Benoit Dewez (Annales e la société d'archéologie de Bruxelles (1930).

Na zijn aanstelling voor de bouw van het tuchthuis te Vilvoorde, verwierf Dewez in 1773 het Steen te Elewijt, om gemakkelijk de werf te kunnen bereiken (tekening André Van Steenwinckel).

Hij zou op zijn kosten en verantwoordelijkheid minstens vier opzichters moeten aanwerven. Ook voor de materialen, die hij of zijn opzichters zouden aankopen, was

hij verantwoordelijk. Tenslotte moest hij de voorwaarden opstellen waartegen het materiaal zou moeten geleverd worden en tegen wanneer het oude kasteel zou moeten afgebroken worden. Men ging zonder dralen aan de slag: het afbraakmateriaal van de vroegere burcht werd tegen een bieding van 16.300 gulden afgestaan aan Pieter Desoul, aannemer van het metselwerk, die op 7 december 1773 beloofde dat hij de sloping van de burcht tegen einde mei 1774 zou voltooid hebben.

De afbraak van het kasteel werd aangevat onder de leiding van Desoul. Dat het niet zonder gevaar was, bewijst de melding van een ongeluk bij de ontploffing van een van de torens, waarbij twee werklieden gewond werden. De Staten hadden besloten een controleur aan te stellen om zich ervan te vergewissen dat het Tuchthuis met deugdelijk materiaal werd opgetrokken. Vincent Gorgens kwam zich aanbieden en werd op 18 februari 1774 aangenomen. Voor en tijdens de constructie ging kostbare tijd verloren omwille van allerlei conflicten tussen Dewez en Gorgens.

Al op 18 februari hekelde Gorgens de slechte staat van het hout en van de Doornikse kalk, geleverd door Derasse. Vaak waren, volgens zijn zeggen, de karren met puin maar half geladen en gebeurde de meting van de gebrachte hoeveelheid hout op oneerlijke wijze. Derasse zou kalk nat gespoten hebben om het volume in de boot te doen toenemen. De controleur was al evenmin gelukkig met de keuze van de plaatsen, waar zand gedolven werd. Al eerder had de aannemer van het zand zich erover beklaagd dat een derde van de plaats, die daartoe aangeduid was, bestond uit zuivere aarde.

Gorgens liep niet zo hoog op met bepaalde besluiten van Dewez. Ook herstellingen aan het wegennet vielen onder zijn bevoegdheid. In het begin van het jaar had Dewez, op eigen aanvraag, toelating gekregen de wegen, langs waar zand en andere materialen moesten aangevoerd worden, te herstellen met gruis van de afbraak van het kasteel. Maar Gorgens merkte op dat de wegen die bij regen hersteld waren met het gruis van het puin, in slechttoestand zouden blijven, zelfs wanneer men ze zes voet hoog zou maken, als men daarbij de karrensporen niet aanvulde. Het is aan te nemen dat deze reeks klachten geen beste verstandhouding tussen beide mannen meebracht. Het kwam zover dat Dewez aan zijn opzichters bevel gaf om Gorgens de toegang tot de werkplaats te ontzeggen en hij een brief schreef aan de Staten, waarin hij beklemtoonde dat hij de controleur wantrouwde.

Volgens laatstgenoemde werd de mortel op foute manier gemaakt er werd te veel zand bij gedaan en het beste van de kalk bleef op de bodem van de bakken liggen. Hij was trouwens nog niet droog, wanneer hij al gebruikt werd. Bij de naar de werf aangevoerde stenen waren er veel die te hard of te zacht gebakken waren. Aan de arbeiders werd verboden dit te melden.

De Raad besprak de moeilijkheden die ontstaan waren tussen Dewez en Gorgens. Er werd echter op gewezen dat men voorlopig niet buiten Dewez kon. Tenslotte zagen de Staten zich genoodzaakt een ernstig onderzoek in te stellen. Dat gebeurde door een onafhankelijk drietal (de prelaat van Dielegem, baron van Rommerswael en de burgemeester van Brussel), vergezeld door architect Somers en timmerman Disilé als experts.

de burgemeester van Brussel), vergezeld door architect Somers en timmerman Disilé als experts.

Ze verzochten Dewez om bepaalde stukken van de fundamenteën bloot te leggen en enkele gaten te kappen in de al gebouwde muren om het binnenste ervan te kunnen nagaan. Niettegenstaande het verzet van Dewez, die weigerde in te staan voor breuken in de muren, werd een gat gemaakt in een ondergrondse muur; binnenin zat allemaal gruis over een afstand van enkele voeten. Toen de experts opnieuw bij de muur kwamen, lagen de fundamenteën alweer dicht. Dewez beweerde dat hij daartoe bevel had gegeven omdat het gebouw zou geleden hebben onder de vele regen. Hij had er ook verscheidene vaten ongebluste kalk laten inwerpen om de vochtigheid te verminderen.

Als laatste poging om Dewez te kelderen, riepen zijn tegenstanders een reeks getuigen ten laste op, *“die gezien hadden dat de karren, die stenen uit de ovens hadden moeten halen, die, nog zo warm waren dat ze met ijzeren tangen moesten vastgehouden worden om ze op de kruiwagens te laden, die naar het gebouw reden en die stenen van het huis in een boot moesten laden, die naar Brussel vertrok”*. Dewez en Desoul werden naar hun mening gevraagd over de gebonden fouten. Dewez antwoordde dat bij zijn weten geen ernstige gebreken aangetoond waren en dat, als die in de toekomst wel zouden ontdekt worden, niet hij maar de aannemer daarvoor verantwoordelijk diende gesteld. Ook beklagde hij zich over het gebrek aan vertrouwen, dat men in hem had, en beschuldigde de experts van partijdigheid en gebrek aan kennis.

Nu werd aan Dewez voorgesteld architect Simoens uit Gent aan te stellen als nieuwe controleur. Maar deze twee hadden een geschil gehad over de abdij van Ninove, waar de eerste vroeger de leiding over had en die nu geleid werd door Simoens. Dewez was Simoens niet gunstig gezind, maar hij had niets tegen de benoeming van Lodewijk Franciscus t' Kint, werkopziener bij de stad Gent. Uiteindelijk werd laatstgenoemde als vervanger aangesteld. Hij oordeelde dat de funderingen stevig en goed gemetseld waren, met degelijk materiaal. Men had de juiste verhouding gevolgd en de diepte geobserveerd om de last van het gebouw te kunnen dragen. Hij noemde de door de vorige experts aangehaalde gebreken futiliteiten, die geen schadelijke gevolgen konden hebben en waarvan de herstelling ten hoogste 50 gulden zou bedragen. Op 16 maart 1775 werd besloten Gorgens af te danken, omdat men niet tevreden was over zijn gedrag.

Het resultaat van heel dit onderzoek was dat Dewez zijn werk mocht voltooien en zelfs een loonsverhoging van 6.000 gulden ontving. In zitting van de Raad van Brabant op 8 mei 1778 erkenden de leden dat ze geen reden zagen om Dewez aan te vallen, doordat uit een recent onderzoek ter plaatse gebleken was dat de beschuldigingen tegenover hem op te lichtvaardige grond berustten. Alle metsel – en dakwerken aan het gebouw waren sinds twee jaar voltooid. Niets verzette er zich tegen er gevangenen op te sluiten, en dat vanaf 15 februari 1779. Dat betekende tevens het ontslag van Dewez, hij werd niet langer in dienst gehouden door de Staten van Brabant.

Korte tijd nadien, meer bepaald in 1789, kwam de Oostenrijkse keizer Jozef II persoonlijk maar incognito op inspectiebezoek in het Tuchthuis. In het kader van de

Militaire huisvesting.

De Franse invallen van 1792 in ons land gooiden dit goedbedoelde project grondig overhoop. Het korrektiehuis werd vanaf 1793 weer door de teruggekeerde Oostenrijkers omgevormd in ziekenhuis en opvangcentrum voor zwervers en bedelaars en vanaf 1794 tot militair hospitaal. Maar wanneer, enige maanden later, na de slag van Fleurus, de Franse troepen op 10 juli 1794 Vilvoorde binnenvielen, behielden ze laatstgenoemde bestemming, maar dan wel ten voordele van hun eigen soldaten. De nog aanwezige gevangenen werden ofwel vrijgelaten ofwel overgebracht naar andere instellingen. Weer vier jaar later werd het gebouw opnieuw opengesteld voor zowel vrouwelijke als mannelijke dompelaars, in feite dus geen gevangenen. In een volgend stadium werd de Korrektie dan toch waar een echte gevangenis, want in 1799 brak er een munitie onder de gevangenen uit, waarop "water en droog brood" de reactie van de overheid vormden.

Vanaf 1800 vermeerde weer het aantal gedetineerden, waarschijnlijk in gevolge de militaire conscriptie van 5 september 1798, die alle ongehuwde mannen van 20 tot 25 jaar onder de wapens riep. Het gebruik van de Vlaamse taal werd verboden in de openbare diensten en de benaming van de instelling veranderde in "*Maison centrale de détention*".

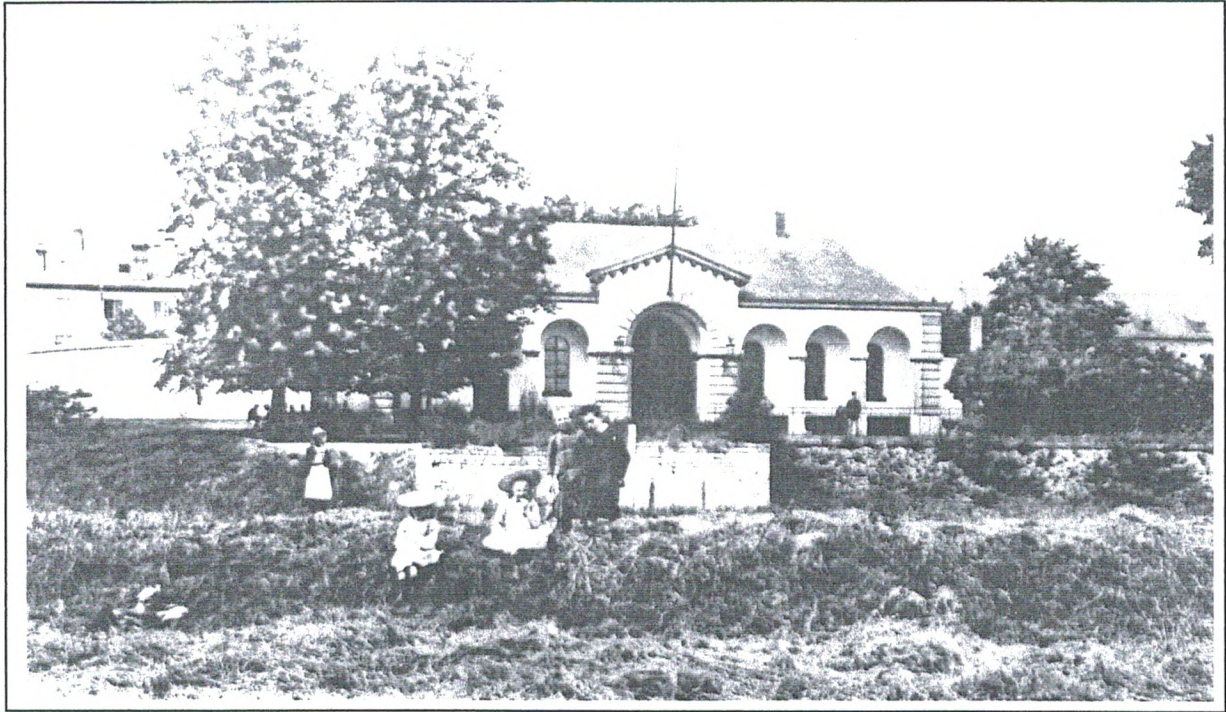
Onder het keizerrijk groeide het aantal gedetineerden aan van 230 in 1800 tot 2.293 in 1805, terwijl er slechts 1200 cellen beschikbaar waren. De overbevolking bracht ook diverse langdurige epidemische ziekten mee waar het sterftcijfer in het jaar IX (1801) slechts 116 bedroeg, steeg dit in X tot 662, in XI tot 628 en in XII tot 536. Om reden van het groot aantal sterfgevallen onder de gevangenen (gemiddeld twee per dag in 1802), kreeg het Tuchthuis van 1875 een eigen begraafplaats toegewezen in de veld richting Koningslo aan "*Den Thael*".

Op 17 juni 1806 bracht Lodewijk Napoleon, koning van Holland, samen met zijn gade, Hortense de Beauarnais, een bezoek aan de Vilvoordse Korrektie. Vanaf 1811 werd het toevluchtsoord voor bedelaars overgeplaatst naar de abdij van Terkameren.

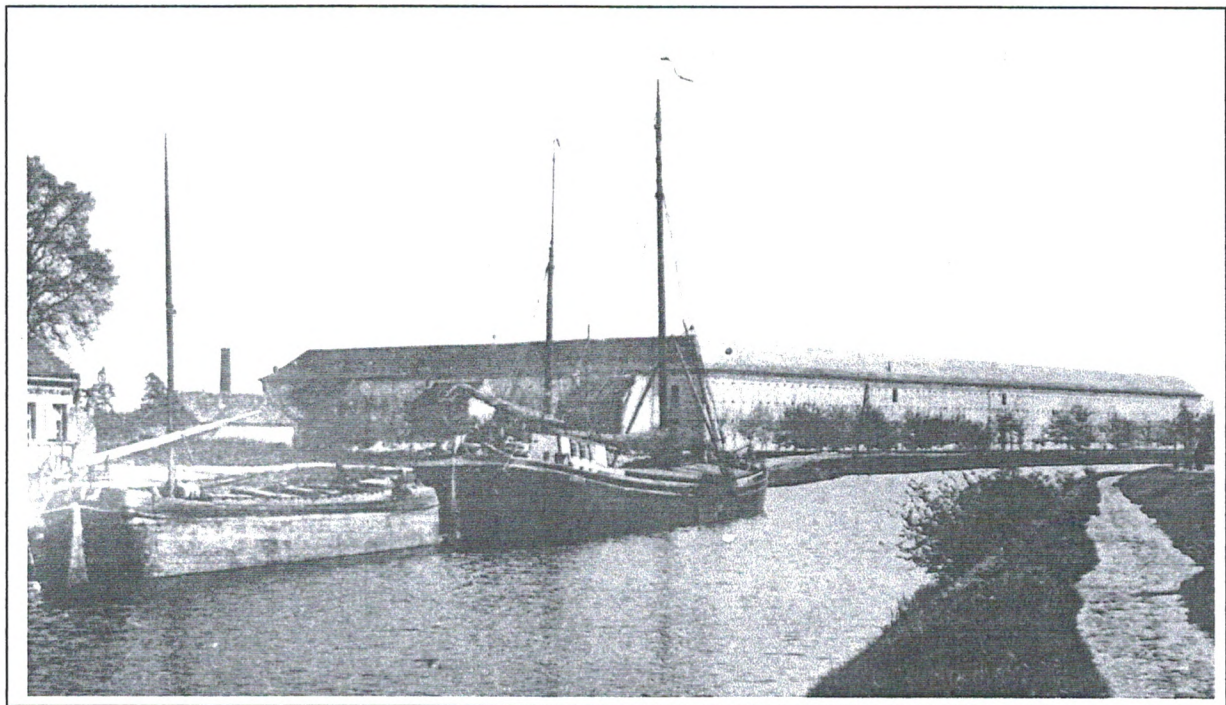
Na 1815 logeerde de Nederlandse regering er alle slag van veroordeelden. Toch werd het leven er iets draaglijker, b.v. op het gebied van voedselbedeling. Niettegenstaande de relatieve vooruitgang, had er op 29 augustus 1827 toch een uitbraakpoging plaats op basis van brandstichting. Het vuur tastte daken en zolders van de westelijke –en middenvleugel, het draadmagazijn en de opslagplaatsen van linnen en lijn waad aan. Dankzij snel ingrijpen van de plaatselijke brandbestrijdingsploeg en van brandweerhulp uit Brussel, slaagde men erin uitbreiding te voorkomen. Het vuur was aangestoken door twee gevangenen, Willem Legon en Frans Kleintop, respectievelijk 39 en 21 jaar oud, die al eerder uitbraakpogingen hadden ondernomen. De jury bevond hen op 9 februari 1829 schuldig en veroordeelde hen ter dood, zonder mogelijkheid tot gratie. Al twee dagen later, op 11 februari, werd op Grote Markt te Vilvoorde het vonnis op de guillotine voltrokken.

In 1829 was er in de Korrektie een carrosseriebedrijf voor koetsenbouw gevestigd. Dat werd door de andere fabrikanten maar met een scheef oog bekeken, omdat de er tewerkgestelde gevangenen 12 uur per dag moesten werken en toch maar een

miniem loon verdienden, zodat de carrossier in feite zware concurrentie bedreef tegenover zijn medestanders.⁴
Wanneer de Belgische Revolutie in 1830 een einde maakte aan het Hollands bewind, telde men in Vilvoorde nog zowat 1.000 gevangenen.

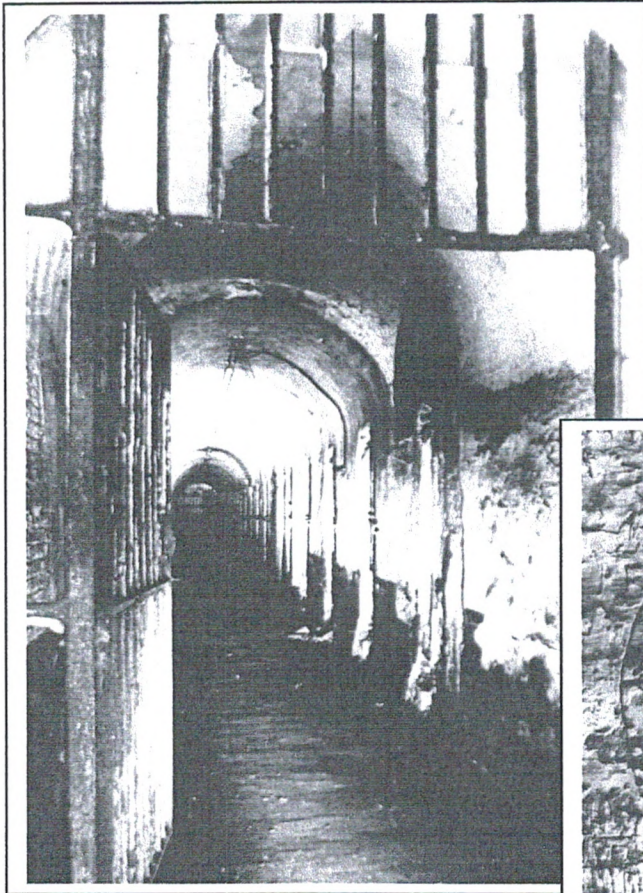

Toegang tot het Tuchhuis (Prentkaart gezusters Decree, Leuvensestraat)

Tuchhuis, gezien vanaf het kanaal op de doortocht Vilvoorde (foto Nels)

⁴ Algemeen Rijksarchief Brussel, Kamers van Koophandel, nr 255

Sombere gewelfde gang met cellen aan weerszijden (foto A. Denies)

In 1865 grifte een gedetineerde een soort kalender op de muur van zijn cel (foto A. Denies)

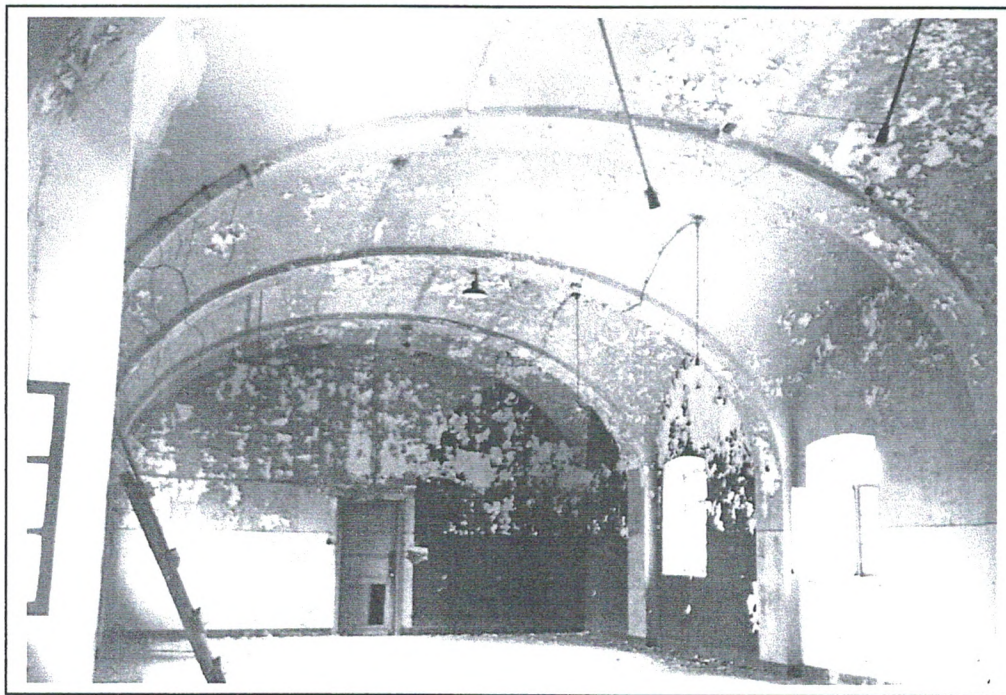

Een der eerste verordeningen van het Voorlopig Bewind was het afschaffen van folteringen en lijfstraffen. Een tweede bleek de verfransing van de instelling te zijn, die vanaf 1835 betiteld werd als "*Maison de reclusion*". In 1840 werd het Tuchthuis definitief gesloten voor vrouwen, die veroordeeld waren tot dwangarbeid, zij zouden voortaan naar Namen gevoerd worden. In 1856 werd gasverlichting ingevoerd en tevens werd bij K.B. van 8 juli 1866 beslist dat de Korrektie voortaan "*Maison pénitentiaire de Vilvorde*" zou worden genoemd. Met ingang van 1870 werd het overgedragen aan het Ministerie van Oorlog, om er da^rdoor de krijgsraden veroordeelde militairen op te sluiten. Met het oog daarop werden er vanaf 1 april 1871 een drietal tuchtcompagnieën ondergebracht.

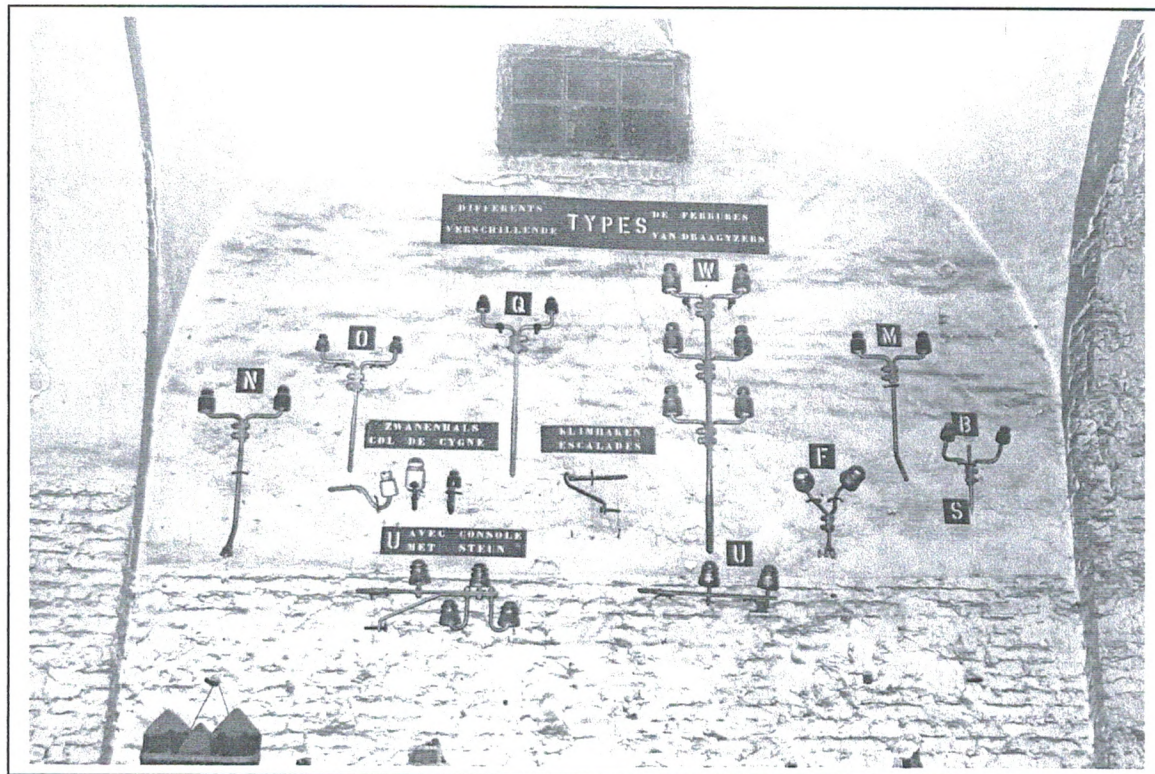
In 1913 werd dit tuchtkorps echter officieel opgeheven en de gebouwen werden nu bezet door inkwartiering van militairen (Carabiniers). Tijdens de oorlog van 1914/1918 kende het Tuchthuis een terugkeer naar zijn duistere voorgeschiedenis, evenals tijdens de repressie na de tweede wereldoorlog. In 1919 werd het gebouw geteisterd bij de ontploffing van de nabijgelegen "*kruitfabriek Favier*" (in de volksmond 't Poeierke), een ramp die zelfs 19 doden eiste en ook de omringende woonhuizen ernstig beschadigde.

Vervolgens kenden we het Tuchthuis als “kazerne Lt. Van Lerberghe”, waar de transmissietroepen (TTR) werden opgeleid.

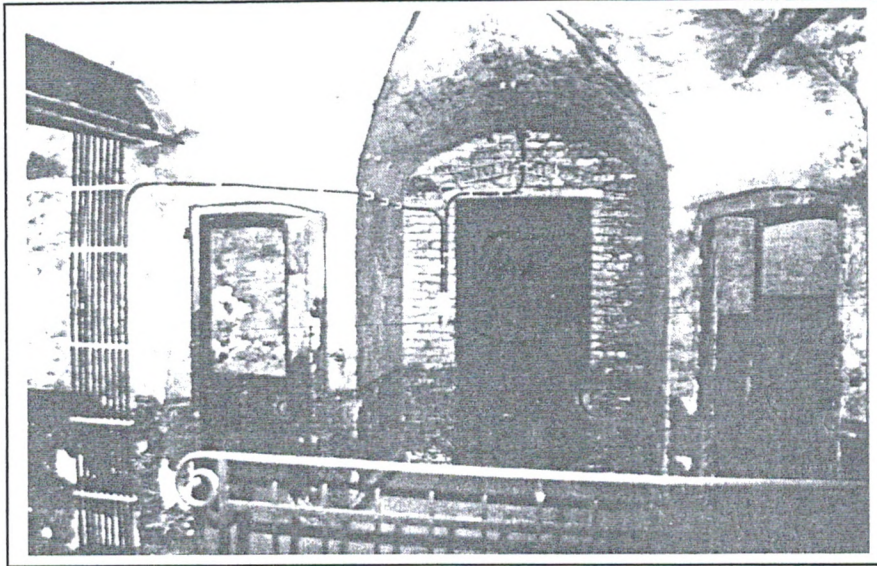
Toen de militairen in 1974 naar het “Kwartier Majoor Housiau” te Peutie verhuisden, bleek dat Landsverdediging geen nieuwe bestemming voor de Korrektie had voorzien! Uiteindelijk droeg men het dossier over aan het Ministerie van Financiën, waar men in jarenlange onderhandelingen trad met de stad Vilvoorde, zonder echter de financiële knoop door te hakken.

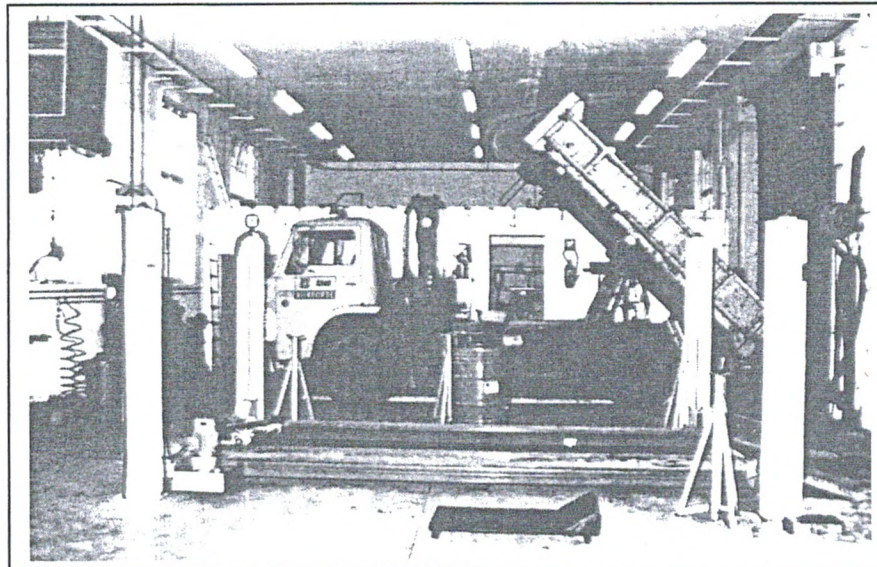
Een blik op de vroegere werkplaatsen van het Tuchthuis te Vilvoorde (foto A. Denies)

Een kijkje op de onderrichtzaal, toen de Transmissietroepen er huisden (Foto A. Denies)

Een kruispunt van gangen en cellen in het voormalige Korrektiehuis te Vilvoorde. De celdeuren staan nu open, maar dat is niet altijd zo geweest!

Onderhoudswerkplaats in de vroeger Korrektie ten gerieve van de stadsdiensten.

Architecturale beschrijving.

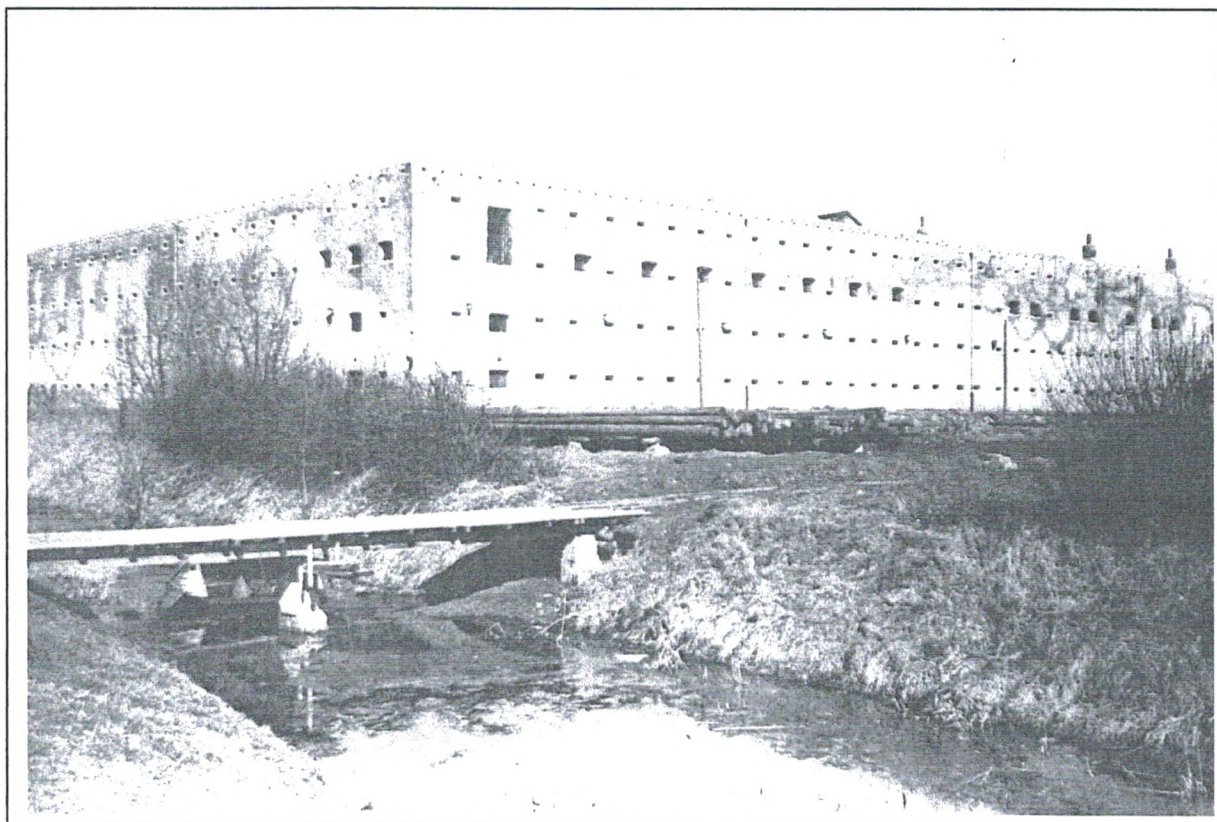
Het gebouw werd in het boek "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen" (1975) als volgt beschreven: "Plattegrond van Laurent Benoit Dewez, gebouwd op een eenvoudige aanleg. Basisrechthoek met omzomende vleugels, voornamelijk met middengang en kleine cellen aan weerszij; middenin haakse vleugels met ruimere vertrekken, waardoor twee vierkante binnenpleinen ontstaan, links voor de tijdelijke gevangenen, rechts voor de tijdelijk geïnterneerde vrouwen, de rechter binnenkoer wordt normaal gesplitst door een haakse vleugel, die het binnenplein voor officieren afbakt; aan de straatzijde, ommuurd binnenplein voor de levenslang gestraften, links en rechts van een vooruitspringend gebogen "voorhof" met portierswoning.

Het bewaarde complex volgt grosso modo deze aanleg, met afwijkingen voor het voorhof, dat hier een rechthoekige vorm aanneemt, gemarkeerd door een centraal toegangsportiek gevat tussen bakstenen omheiningmuren. Het centraal risaliet van

de lange hoofdvleugel is ook geflankeerd door symmetrische haakse bijgebouwen. In de erachter gelegen binnenpleinen werden blijkbaar een paar haakse vleugels verwijderd. Streng en uiterst versoberde laatclassicistische stijl. Oorspronkelijk bepleisterde en beschilderde baksteenbouw met schaar gebruik van natuursteen.

Gedecapeerd poortgebouw onder leien schilddak; typerende hoekbanden, rondboogarcaden en middenpoort in een geblokte omlijsting met zware imposten onder een geknikte kroonlijst op klossen. Lange hoofdvleugel met meer uitgewerkte middelpartij afgelijnd door de vermelde bijgebouwen onder gebogen afgesnuite bedaking in de hoofdvleugel, rialiet van vijf traveeën geritmeerd door pilasters met imitatiebanden en de middelste drie bekroond met een driehoekig fronton en oculus, rondboogpoort in een brede omlijsting met imitatiebanden; voorst rechthoekige vensters in licht uitspringende omlijstingen; brede betonnen luifel over de hele gevelbreedte van deze bijkomende binnenkoer.

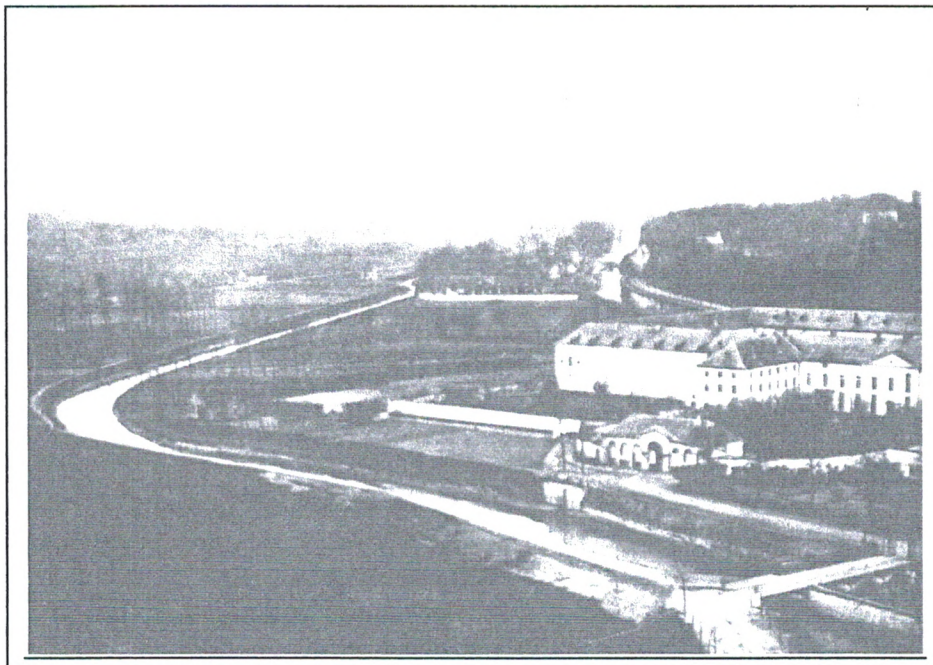
Linker en rechter uiteinden van het gebouw onder afgewelfd leien zadeldak, geritmeerd door vier registers van smalle langwerpige celvensters, met schaarse grote muuropeningen. Vrij goed bewaarde achtergevel met rechthoekige muuropeningen (hoofdvleugel). Meer aangepaste of weggebroken haakse vleugels, en o.m. vergroten van celramen. Wester –en zuidervleugel (gedeeltelijk) onder platte daken met vrij goed onderhouden “straatgevel” – ordonnantie met dezelfde vensterregisters. Resten van de oorspronkelijke inrichting: smalle overwelfde middengang met cellen aan weerszij, door een houten deur op duimen afgesloten: graffiti in de ruwe wandbepleistering”.

Korrektiehuis te Vilvoorde, gezien vanuit de Zenne (foto Lux)

Bronnen :

- Alphonse Wauters, Histoit des environs de Bruxelles, deel 6b, blz 103.
- Jos Lauwers, Zeven eeuwen heerlijkheid Perk-Elewijt, het mooie land van Rubens en Teniers, drukk. Bvba Verraes, Heule, 1997, blz. 631/632.
- Hervé Hasquin, Gemeenten van België, geschiedkundig en administratiegeografisch woordenboek, deel 2, blz. 1138/1141.
- Jan Verbesselt, Het parochiewezen in Brabant, dl. XI, blz. 40/65 en 86/99.
- Jan Verbesselt, Het ontstaan en de ontwikkeling van de stad Vilvoorde, overdruk uit Eigen Schoon en de Brabander, 33ste jg., 1950, blz. 1/28.
- Albert De Naeyer, Varia over Sint-Ulriks-Kapelle en Groot-Bijgaarden, tijdschrift "Brabant", nr. 3, 1970.
- C. De Maegd en S. Van Aerschot, Bouwen door eeuwen heen in Vlaanderen, deel 2n, Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde, N.V. Snoeck&Ducaju, Gent, 1975.
- J. Nauwelaers, Histoire de la ville de Vilvorde, 2 delen, Jos Vermaut, Kortrijk, 1941 en 1950.
- R. Coltura-Vanderwielen, Het provinciaal correctiehuis te Vilvoorde 1774/1794
- Armand de Behault de Dornon, Le chateau de Vilvorde, la maison de correction et leurs prisonniers célèbres (1375/1918). Ann. Acad. Royale d'Archeologique, Antwerpen, 1921.
- Luk Biesemans, Kasteel van Vilvoorde, C.V.P. – Vilvoorde, sept. 1987.
- Dr. A.L.E. Verheyden, Onze "stad" Vilvoorde, gemeentebestuur, 1977.
- Jos Lauwers, De Korrectie in Vilvoordse handen, Brabant, nr. 3/1981.
- Christiane De Pauw, Het tuchthuis van Vilvoorde (1772/1748) Sympathie, mei, juni 1982, sept-okt. 1982 en nov-dec. 1982.
- M. Stappers, 'n Begraafplaats voor de doden van het tuchthuis, Sympathie, jan-feb. En maart-april 1982, blz. 23/25.
- E. Verschuere, Geschiedenis van Vilvoorde tot begin 20ste eeuw, manuscript, uitgave door Hendrik Peetermans en William Van Grunderbeek, Vilvoorde 1976.
- Frans Van Mieris, Historie der Nederlandse Vorsten, Pieter de Hondt, 's Gravenhage MDCCXXXII.

Panoramisch zicht op het Tuchthuis van Vilvoorde omstreek 1891.

Restauratie van de Sint Hubertuskerk van Elewijt.

Roger De Broeck
30 september 1010

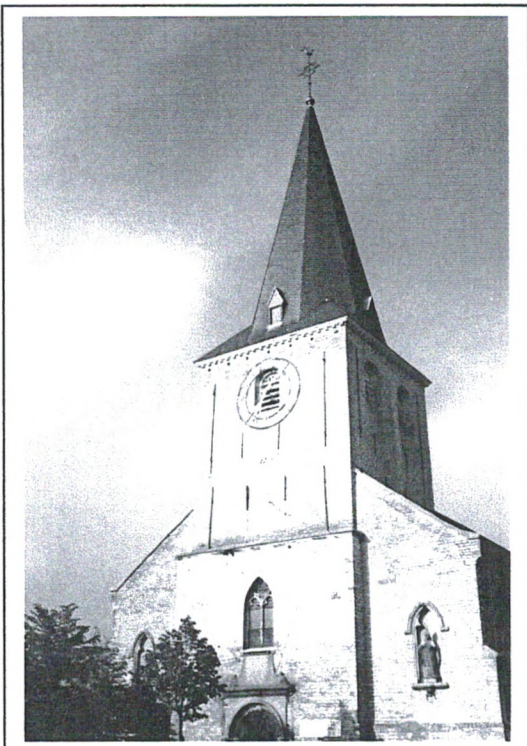
Vooreerst een woordje uitleg over de Kerkfabriek

Een **kerkfabriek** is een openbare instelling die de materiële middelen beheert, nodig voor de uitoefening van de eredienst in de parochie.

Het Latijnse woord *fabrica* (= constructie) werd in de Romeinse tijd al gebruikt voor een "constructie ten behoeve van het algemeen belang". In combinatie met het woord kerk (*fabrica ecclesiae*) wordt het al vanaf de zesde eeuw gebruikt om het geheel aan te duiden van de gelden of bezittingen bestemd voor het onderhoud en de verfraaiing van het kerkgebouw en later ook voor het uitoefenen van de eredienst.

De oprichting van de kerkfabrieken in België dateert uit de periode van de Franse Revolutie en het bewind van Napoleon. Nadat de eredienst was afgeschaft, sloot Eerste Consul Napoleon Bonaparte een Concordaat met Paus Pius VII en werden de bisschoppen gelast tot instelling van de kerkfabrieken. De inrichting, werking en bevoegdheid werden geregeld bij Keizerlijk decreet van 30 december 1809 dat nog steeds grotendeels geldig is. De kerkfabriek heeft als taak de eredienst mogelijk te maken. Dit betekent dat zij instaat voor het onderhoud van het kerkgebouw, het orgel, de liturgische kleding en het liturgisch vaatwerk. Ook zorgt ze voor de aankoop van hosties, miswijn, kaarsen en eventueel nieuw linnen of vaatwerk. (Bron : Wikipedia)

Als openbare instelling zijn de kerkfabrieken onderworpen aan het gezag van de kerkelijke overheid (het bisdom) en aan dat van de burgerlijke overheid (gemeente, provincie, Vlaamse Gemeenschap). Dit houdt in dat zij voor belangrijke beslissingen de goedkeuring moeten krijgen van deze verschillende beleidsniveau's, wat veel tijd in beslag neemt, zoals hierna zal blijken.

Vorbereidende werkzaamheden

De eerste stap: Aanstelling van een ontwerper

De officiële start voor deze restauratiewerkzaamheden wordt gegeven op de vergadering van de Kerkfabriek van 22 mei 2001 met het besluit aan het Bureau van kerkmeesters opdracht te geven een ontwerper voor deze werken aan te stellen volgens de onderhandelingsprocedure.

Als gevolg van deze beslissing werden drie offertes ingewonnen en in zitting van 11 december 2001 besliste de Kerkfabriek de opdracht toe te vertrouwen aan het bureau DEOS te Eppegem.

De Sint-Hubertuskerk van Elewijt – vooraanzicht en toren (mei 1998).

Deze beslissing werd door de gemeenteraad van Zemst goedgekeurd op 12 september 2002, mits enkele formele opmerkingen.

De Gouverneur van Vlaams-Brabant schorste daarop deze beslissing met zijn besluit van 18 november 2002. Dit besluit was echter laattijdig zodat de opdracht aan ontwerper DEOS kon worden toegewezen.

De tweede stap: opstellen en goedkeuren van het restauratiedossier

DEOS deed de nodige vaststellingen, opmetingen en berekeningen en maakte een dossier op dat door de kerkfabriek werd goedgekeurd op 4 maart 2003 en aan het gemeentebestuur van Zemst bezorgd. De totale restauratiekosten werden geraamd op 880.367,86 euro (incl. BTW).

De gemeenteraad geeft op 26 juni 2003 een voorwaardelijk gunstig advies en dringt vooral aan op splitsing in fasen om de begroting niet al te veel te belasten. Alle andere kerken van Zemst hebben immers gelijkaardige restauratiedossiers in voorbereiding.

In deze optiek bracht Ing. Jan Bayens van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Afdeling Gesubsidieerde Infrastructuur – op 25 maart 2003 een inspectiebezoek aan de Sint Hubertuskerk en hij schreef in zijn verslag ondermeer het volgende: “ Er werd vastgesteld dat de kerk vrij dringend aan herstel toe is. Prioriteit dient gegeven aan de buitenwerken, meer bepaald aan de dakwerken en bijhorende werken, het herstel van de gevelparamenten en het herstel van de glasramen.

“Mijn afdeling is van oordeel dat verder uitstel van deze werken de herstellingskosten in de toekomst enorm zal doen oplopen. Alle geplande werken kunnen genieten van een subsidiëring ten belopen van 30 %.... “

Linkerzijde van de Sint-Hubertuskerk vóór de restauratie (juni 1998).

De gemeenteraad van Zemst heeft het restauratiedossier goedgekeurd in zitting van 2003 op voorwaarde dat de uitvoering in fasen gebeurt en de kerkfabriek zelf één derde van de niet- gesubsidieerde kosten betaalt.

Als gevolg daarvan heeft de kerkfabriek de ontwerper gevraagd het dossier te beperken tot de "buitenwerken" zoals opgesomd in het verslag van Ing. Bayens en het als dusdanig te herwerken.

Op 19 maart 2004 is het ontwerp voor de 1ste fase restauratiewerken Sint Hubertuskerk klaar.

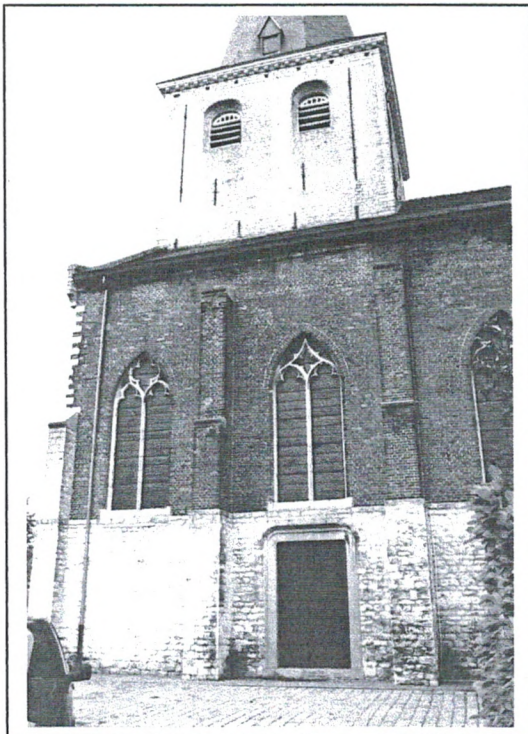
In de vergadering van 7 april 2004 heeft de kerkraad besloten akkoord te gaan met de opsplitsing van de geplande restauratiewerken en het ontwerp van de eerste fase goed te keuren zoals het opgemaakt is door architectenbureau DEOS.

De kostprijs van deze eerste fase wordt geraamd op 731.039 euro (incl.BTW).

De gemeenteraad van Zemst heeft op 29 april 2004 een voorwaardelijk gunstig advies verleend. Meer bepaald wordt door de gemeente gevraagd dat de kerkfabriek zelf een derde van de niet-gesubsidieerde kosten betaalt.

Het ontwerpdossier van de restauratie van de kerk werd op 28 juni 2004 met gunstige adviezen van de gemeente Zemst en het bisdom Mechelen-Brussel doorgestuurd aan het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap met het oog op het bekomen van de subsidie van 30%.

Dit Ministerie stelt op 16 februari 2005 vragen over de financiering van het project, meer bepaald over de inbreng van de kerkfabriek. Deze laatste heeft op 25 april 2005 een afspraak met het gemeentebestuur van Zemst en er komt een akkoord tot stand volgens hetwelk de kerkfabriek zou instaan voor het gevraagde derde, dit is 573.135 euro: 3 = 191.045 euro, te financieren via een lening met gemeentelijke waarborg.

Rechterzijde van de Sint-Hubertuskerk (vóór de restauratie (juni 1998)

Deze overeenkomst wordt bekrachtigd door de Collegebeslissing van 9 augustus 2005 en goedgekeurd door de gemeenteraad op 8 september 2005.

In de zitting van 11 februari 2006 neemt de kerkraad akte van de principiële goedkeuring en betoelaging van de restauratie van de kerk van Elewijt, 1ste fase. De restauratiewerken worden geraamd op 698.917 euro + 7 % kosten, met een vaste belofte van een toelage van 30% of 224.350 euro.

Door Minister Keulen wordt de machtiging verleend tot het starten van de aanbestedingsprocedure voor de werken; de minister bepaalt de definitieve subsidie op 282.250 euro.

De derde stap: de openbare aanbesteding

Op 18 februari 2006 geeft de kerkfabriek opdracht aan architectenbureau DEOS om te starten met de aanbesteding.

Op 8 april signaleert de architect dat hij wacht op de toestemming van Ir. Bayens; op 23 juni 2006 heeft deze het licht op groen gezet voor de aanbesteding die dan zal gebeuren na het bouwverlof.

In de Bouwkroniek van 18 augustus 2006 werd de offerteaanvraag gepubliceerd voor de Volledige buitenrestauratie van de kerk van Elewijt

De uitvoeringstermijn van de opdracht bedraagt 250 dagen (vanaf de gunning van de opdracht).

De uiterste termijn voor ontvangst van de offertes is 12 oktober 2006 om 14 uur. De offertes worden geopend op 16 oktober 2006 om 14 uur

De vierde stap: de toewijzing van de opdracht

In het verslag van de vergadering van de kerkraad van 12 december 2006 komt volgende passage voor: "Aanstelling ondernemer voor de restauratie – 1ste fase" Gezien het proces-verbaal van de opening van de inschrijvingen waar de N.V. PIT, Starrenhoflaan 27 te Kapellen de laagste bieder was.

Gezien het verslag na grondig onderzoek van het ontwerp bureau DEOS en waar deze laatste voorstelt de N.V.PIT aan te stellen voor de som van 726.691,35 euro, exclusief 21% B.T.W.

Beslist de raad in zitting van 12 december 2006 de N.V. PIT voor te stellen voor de som van 726.691,35 euro, exclusief B.T.W. (of 879.296.59 euro incl. B.T.W.)

De verschillende partijen betrokken bij de restauratie.

Op 12 maart 2007 wijst de kerkfabriek de restauratiewerken toe aan de N.V. PIT en geeft opdracht de werken te starten op **1 juni 2007**

Tijdens de vergadering van de kerkfabriek van 5 juni 2007 wordt beslist een lening aan te gaan van 190.000 euro bij de bank DEXIA, met een looptijd van 10 jaar, met vaste rente.

Er wordt tevens een veiligheidscoördinator voor de restauratiewerken aangesteld: de B.V.B.A BOVEX uit Lier.

Uitvoering van de restauratiewerken

Het eerste deel van het door DEOS opgemaakt beschrijvend bestek, dat de uitvoering van de werkzaamheden regelt, bevat hoofdzakelijk zeer uitgebreide administratieve voorschriften.

Het tweede deel echter – Algemene beschrijving en meetstaat – beschrijft uitvoerig hoe de werken moeten worden uitgevoerd, met zeer gedetailleerde specifieke voorschriften eigen aan restauratiewerken aan een gebouw met oudheidkundige waarde. De bijzonderste worden hierna overgenomen.

In acht te nemen principes

De aandacht van de aannemer wordt bijzonder gevestigd op het karakter van de bij onderhavig bestek beoogde oudheidkundige herstelling. Als grondslag van een goede restauratie wordt vooropgesteld dat het verkieslijker is te versterken dan te herstellen, dat het beter is te herstellen dan te vernieuwen en dat het wenselijker is te vernieuwen dan te verbouwen.

Deze grondslag geldt niet alleen ten aanzien van natuursteen maar eveneens voor alle materialen en constructie-elementen van het gebouw.

Alle nieuwe werkstukken in natuursteen worden ter plaatse gekapt en gebeiteld. Kunstmatig of met de machine bekomen uitzicht moet geweerd worden en een zuiver ambachtelijke uitvoering zal betracht worden. Een losse, vrije en gevoelige bewerking, eigen aan de eertijds gebruikelijke handenarbeid zal worden nagestreefd. De nieuw te leveren en te verwerken steen zal zo mogelijk van dezelfde herkomst zijn als deze van de te vervangen stenen.

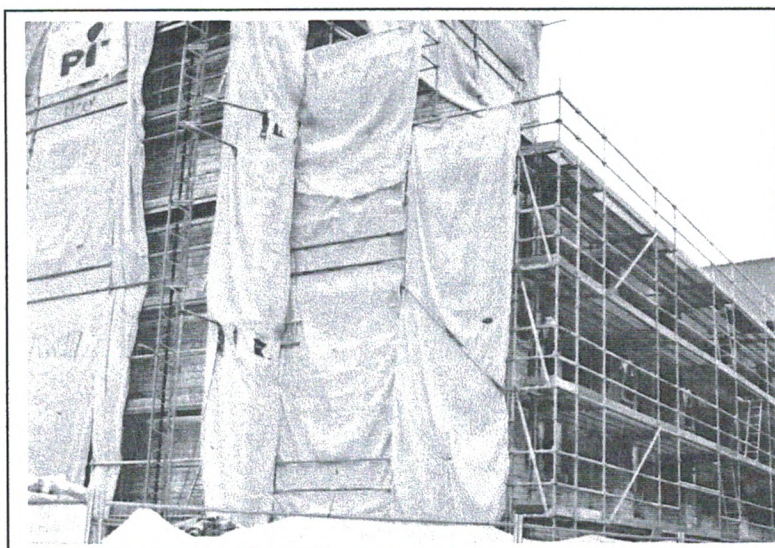
Wanneer vakken voorlopig weggenomen worden om daarna gereconstrueerd te worden, zal de aannemer hiervan voorafgaandelijk duidelijke foto's opmaken, evenals het juiste opstellingsplan waarop alle stenen genummerd worden, dat om toe te laten dat naderhand de juiste oorspronkelijke opstelling bekomen wordt.

Als bindmiddel voor de metsel- en voegspecie wordt uitsluitend ter plaatse gebluste hooghydraulische kalk van Doornik gebruikt.

Het zichtbaar blijvend smeedwerk wordt gesmeed over het vuur, volgens de oude methode.

Voor alle ornamenten welke voor vernieuwing in aanmerking komen, zullen de nodige gipsmodellen worden gemaakt.

Voor de voorlopige reiniging van de gevels worden de nodige Dekzeilen aangebracht aan de steigers (januari 1998).

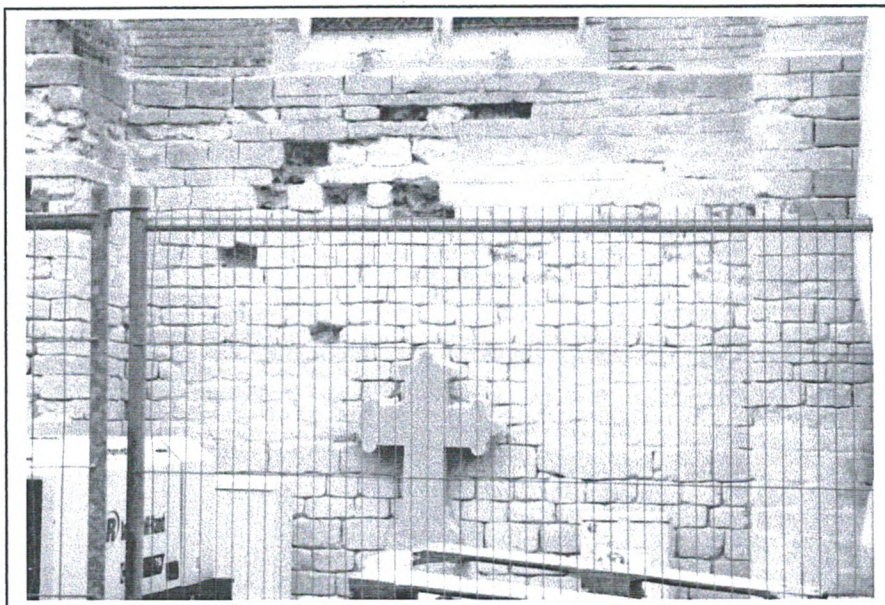

Voorlopige reiniging van alle gevels

Om met meer zekerheid en duidelijkheid te kunnen nagaan welke witstenen en: of gevelsteen in al de gevels dient vervangen of hersteld te worden, is het de eerste vereiste al deze geveldelen te reinigen. Omwille van de fijnheid van architecturale details is het noodzakelijk een reinigingstechniek toe te passen door zacht vloeiend

water in de vorm van regen op de gevels te laten besproeien.

Na de voorlopige reiniging van de gevels worden de gebreken zichtbaar (januari 2008)

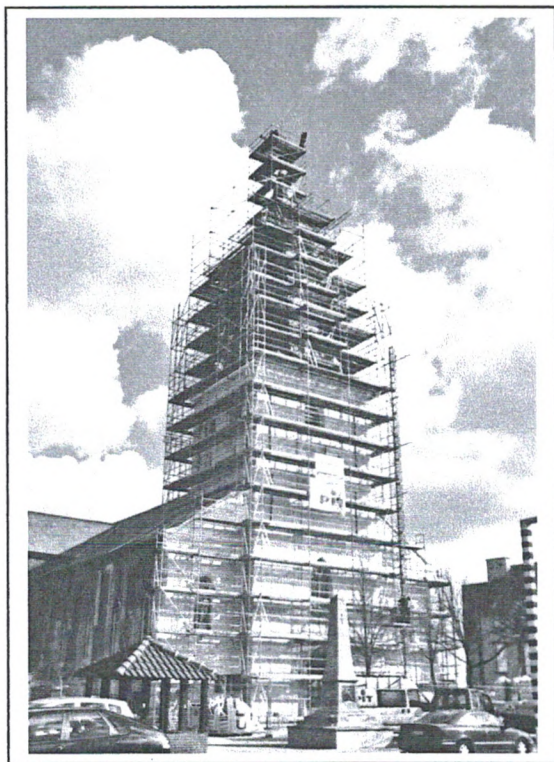

Gemiddeld mag slechts drie dagen doorlopende besproeiing uitgevoerd worden om de roetlaag te verwijderen en opdat de natuurlijke structuur van de steen niet aangetast zou worden. De aannemer treft bijzondere maatregelen opdat de werken zouden uitgevoerd worden, zonder enige hinder

te veroorzaken aan gebuureigendommen en geburen, aan de openbare weg en zijn gebruikers; te die einde zullen de nodige dekzeilen aangebracht worden zodat noch water, noch stof noch enige steenafval hinderlijk zijn.

Volgens de meetstaat bedraagt de totale oppervlakte van de te reinigen gevels 1.629,54 m².

Witte natuursteen

De nieuwe te leveren witte steen moet de eigenschappen hebben die overeenkomen met deze van het type Massangis, Roche Jaune Dure en Roche Jaune Claire. De nieuwe stenen zullen op de bouwplaats bewerkt en bepakt worden. De bewerking en bepakking geschiedt volgens de oude wijze, met de hand bij uitsluiting van mechanische voorbewerkingen. Alle stenen zullen in hun afmetingen 2 cm groter op de bouwplaats geleverde worden, ten einde alle vakken nieuw ambachtelijk te kunnen bewerken.

Het bewerken met de hand op zichzelf is echter niet voldoende om het vereiste resultaat te bereiken: het vrijwaren van het eigen karakter van het monument. Alle mogelijke voorzorgen en middelen moeten aangewend worden om dit karakter te bewaren, zodat de nieuwe delen volledig integrerend opgenomen worden bij de oorspronkelijke fysionomie van het gebouw.

De toren wordt onder handen genomen (27/2/2008).

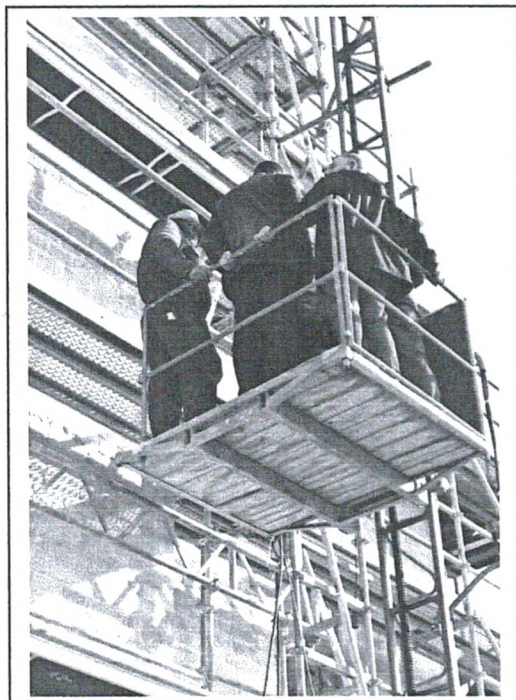
Eenmaal de herstellingswerken uitgevoerd, zal men slechts met moeite de herstelde delen kunnen onderscheiden. Beitelcadans en beitelrichting worden ter plaatse afgelezen. De "taille" moet identiek zijn aan de oude bestaande en zich volmaakt aanpassen bij de geveltextuur.

Volgens de meetstaat gaat het om volgende hoeveelheden witte natuursteen;

A. parement (gevelbekleding)	83,73 m ³
B. rechthoekig	1,05 m ³
C. rechthoekig profielwerk (vooral voor de glasramen)	12,64 m ³
D. beeldhouwwerk (idem).....	9,91 m ³

Het gaat hier om een zeer belangrijke post die ongeveer 45 % van de totale kost bedraagt, wat verklaard wordt door het feit dat het duur materiaal betreft dat handmatig verwerkt wordt door gespecialiseerde vaklui.

Werkbezoek met de buitenlift (27/2/2008).

Reinigen der gevels

Onder reinigingswerken wordt verstaan het reinigen van al de gevels nadat de vervanging van alle parementwerken, de vernieuwing van alle te vervangen witte steen uitgevoerd zijn, en tevens nadat alle oude bestaande voegen verwijderd zijn. Over het algemeen is het aanwenden van mechanische middelen, van werktuigen of van andere hulpmiddelen welke van aard zijn de oppervlakte van de natuursteen of de kalkmortelvoegen aan te tasten, verboden.

Het gebruik van schaven, harde metalen borstels, schuurschijven met de hand of machinaal is niet toegelaten, zuren zelfs in verzwakte oplossing, of welkdanig bijtende scheikundige middelen zijn eveneens uitgesloten.

De reiniging zal geschieden door besproeiing met een koud waterstroom; de werklieden kunnen van op de werkvloeren de stenen gedurende de besproeiing borstelen met hondsgasborstels en de sproeier van op korte afstand in de gewenste richting plaatsen.

Totale oppervlakte van de gevels volgens de meetstaat: 1.629,54 m²

Voegwerken

Aan alle buitenvlakken van alle buitengevels, zowel natuursteen geveldelen als baksteen geveldelen, zullen alle voegen tot op een diepte van 3 cm voor natuursteen en 2 cm voor baksteen, minstens tot de vaste versteende mortel van het binnenwerk, uitgekapt worden, zonder nochtans het steenverband te beschadigen.

De haan is naar beneden gehaald voor een poetsbeurt.
Op de foto van links naar rechts: Hubert De Broeck en Miel Verbruggen (kerkfabriek), een werkmans van de firma en pastoor Metdenancx.

De open gekapte voegen zullen overvloedig nat gemaakt worden ten einde het aanhechten van de nieuw aan te brengen specie te verbeteren.
De voegen zullen na het opvoegen geschaafd worden om de korrelige structuur te doen uitkomen. Ze zullen verder verzacht worden door het tamponeren met stijve schrobborstel (hondsgras) zonder metaal.
De hoog hydraulische kalk is in klompen op het werk te voeren en langzaam te blussen.

Totale oppervlakte volgens de meetstaat: 1.629,54 m²

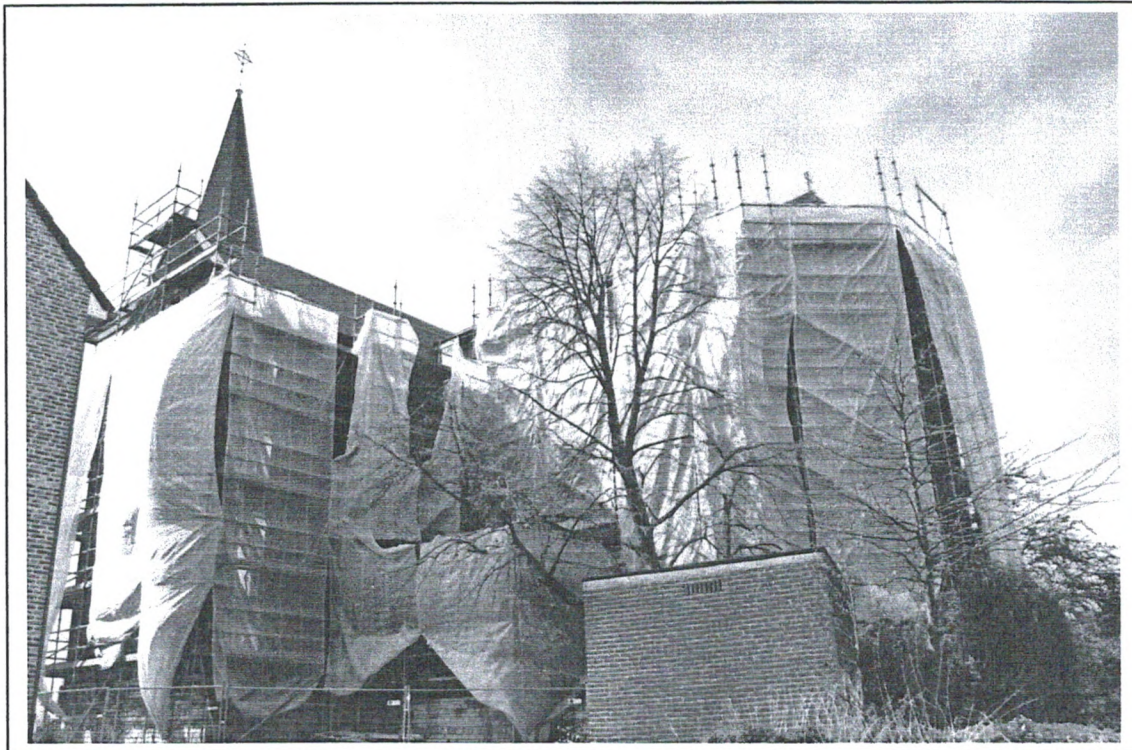
De witte steen van de toren wordt hersteld (10 maart 2008).

Verharding der te behouden witte natuursteen en siliconisering van alle geveloppervlakten

Alle gevels, lijstwerken en beeldwerken worden over hun ganse oppervlakte tweemaal gesiliconiseerd.
Het product moet het water en de vochtigheid terugdringen, eventueel muursalpeter onderdrukken en verhinderen. Het moet de muren laten ademen, en in de poriën dringen zonder de kleur en het uiterlijk te veranderen. Het product moet eveneens scheuren door bevriezing kunnen voorkomen.
Het siliconiseren geschiedt met een

laag drukpistool waarbij men een vloeibare straal verkrijgt die men ongeveer 10 à 15 cm van de te behandelen oppervlakte houdt.

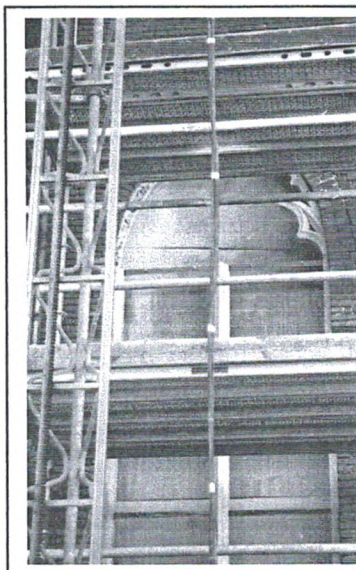
De gevels worden na de herstellingswerken (vóór het voegen) gereinigd met een koud waterstroom vandaar de afscherming (18 april 2008).

De tweede laag wordt op dezelfde wijze als de eerste laag aangebracht, doch na totale droging van de eerste laag en mits een tussenperiode van 96 uur (4 dagen).

Totale oppervlakte volgens de meetstaat: 1.629,54 m².

Glaswerken in lood

Weggenomen en hersteld glasraam (15 juli 2008)

Voor de herstelling en vernieuwing van de glasramen is de volgende procedure te volgen ; raam per raam te herstellen en/of vernieuwen. Er mag slechts één raam opengelegd worden en zo vlug mogelijk hersteld en/of vernieuwd voor een ander mag begonnen worden.

De aannemer zal zorgen voor een voorlopige afdichting.
Er werden foto's gemaakt van de glasramen en gedetailleerde tekeningen waarop ieder paneel genummerd is om de beschrijving der uit te voeren werken en de herplaatsing te vergemakkelijken.

Totale oppervlakte voor reinigen en vernieuwen glas in lood volgens de meetstaat:
98,56 m²

Duivenwering.

Kleinspecialisten herstellen het torenuurwerk (5 september 2008)

De talrijke duiven die hun intrek hebben genomen in de kerk zijn een echte plaag voor het gebouw, om die reden is een duivenwering noodzakelijk.

Op alle uitstekende delen van de kerk, alle nokken, alle galmgaten, alle noordbomen en goten wordt een duivenwering aangebracht.

Kunststofstroken, waarop roestvrijstalen pennen bevestigd zijn worden aangebracht op de rust- en landingsplaatsen van duiven, zodat neerstrijken onmogelijk wordt.

De levensduur van deze bescherming vereist het gebruik van hoogwaardig materiaal. De kunststof stroken bestaan uit soepel en doorzichtig polycarbonaat, antistatisch en bestand tegen Uitstralen, weersinvloeden en stedelijke vervuiling.

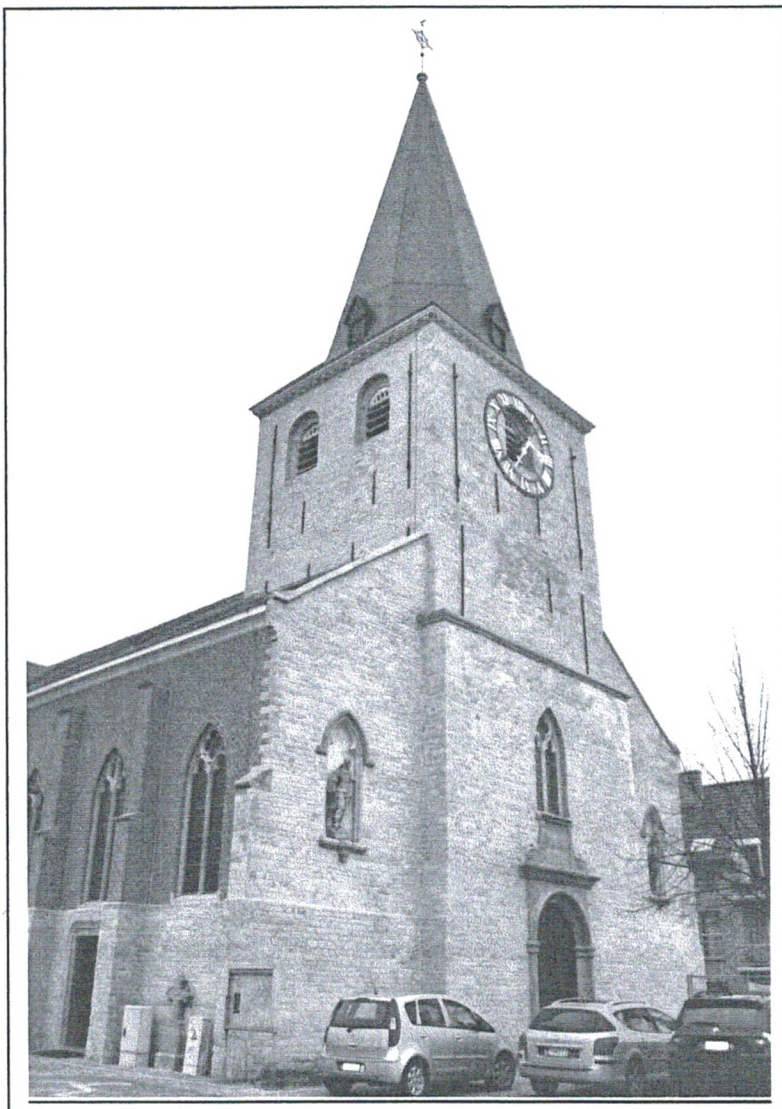
De metalen pennen zijn

vervaardigd uit hoogwaardig roestvrij staal, die na fabricatie thermisch behandeld zijn. Bij eventuele aanraking worden de vogels niet gekwetst.

De duivenwering kan op diverse ondergronden worden aangebracht, zoals op steen, op hout, op metaal en op dakgoten.

De kunststofstrippen kunnen middels het boren van gaatjes bevestigd worden. Als dit niet mogelijk is, zoals op dakgoten, is bevestiging met kit noodzakelijk.

Totale lengte van de strips volgens de meetstaat: 307, 80 m.

De gerenoveerde toren.
De sporen van de aanbouw van
de vroegere kerk (op de
voorgevel onder het uurwerk) zijn
niet meer zichtbaar. (Februari
2009)

Nog enkele gegevens uit de
meetstaat

Afscherming van
glasramen:
112,82 m²

Kroonlijsten
154,40 lm

Goten
117,60 lm

Dakbedekking met
natuurleien
982,44 m²

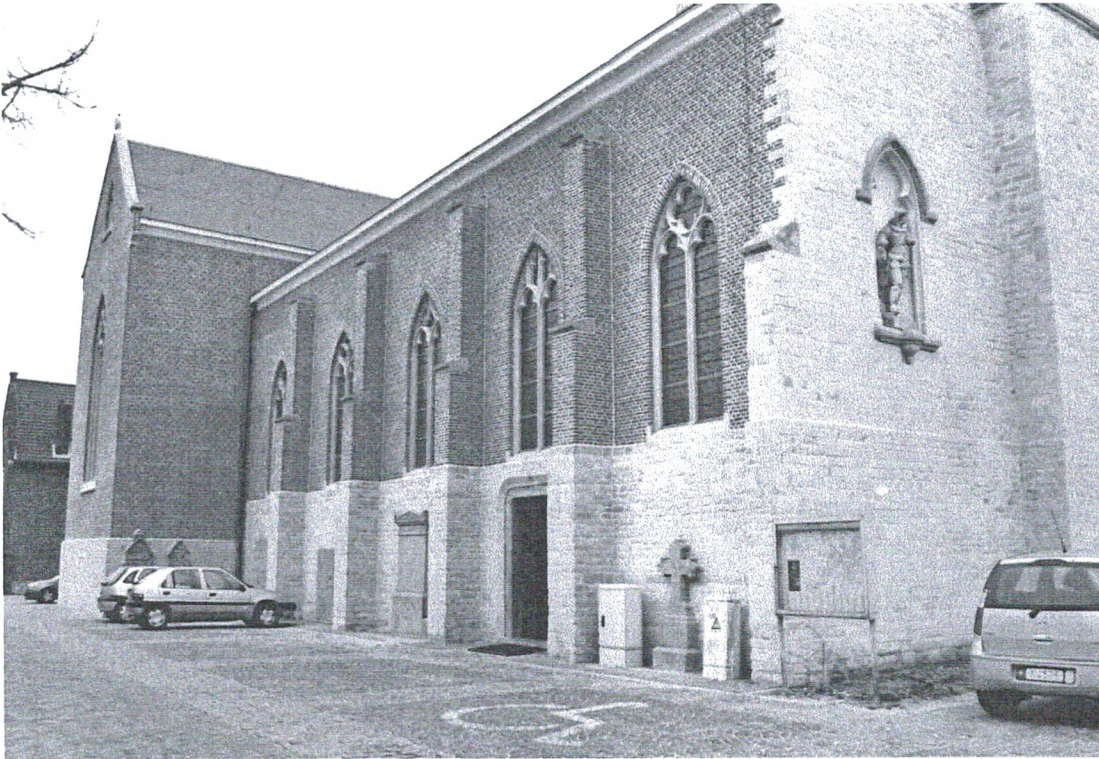
Dakbeschoot
294,73 m².

Einde der werken en eindafrekening

De restauratiewerken werden beëindigd op **30 november 2008**.

Het totaal der schuldvorderingsstaten bedroeg 971.871,66 euro.

De gemeentelijke tegemoetkoming bedroeg 650.256,89 euro en de subsidie van de
Vlaamse Gemeenschap was 288.210 euro

De linkerkant van de kerk na renovatie (februari 2009)

Koor, sacristie en zijbeuk van de Sint-Hubertuskerk na de renovatie. (februari 2009).

Foto's: Fons Mannaerts.

De Pastorie van Elewijt.

Freya Lauwens

Een stukje geschiedenis

De eerste pastorie, de “*oude cure*” van Elewijt stond niet op de plaats waar de huidige pastorie staat, maar moet naar alle waarschijnlijkheid gezocht worden aan de plek tussen Molenveld, Begijnhof en Heidendries, waar mogelijk de eerste parochie ontstond.

Na de bouw van de huidige kerktoren in de eerste helft van de 12de eeuw echter, kreeg de pastorie haar plaats toegewezen dichtbij de kerk. In een staat van de Curegoederen van vóór 1559 is er sprake van “*eene Priesterhagie oft het curenhuys [...]; Item een plaetse sonder huysinghe, ghenaeemt die oude Priesterregie”.* Dit zal de woonst voor de pastoor van Elewijt blijven tot de bouw van de nieuwe pastorie in 1867.

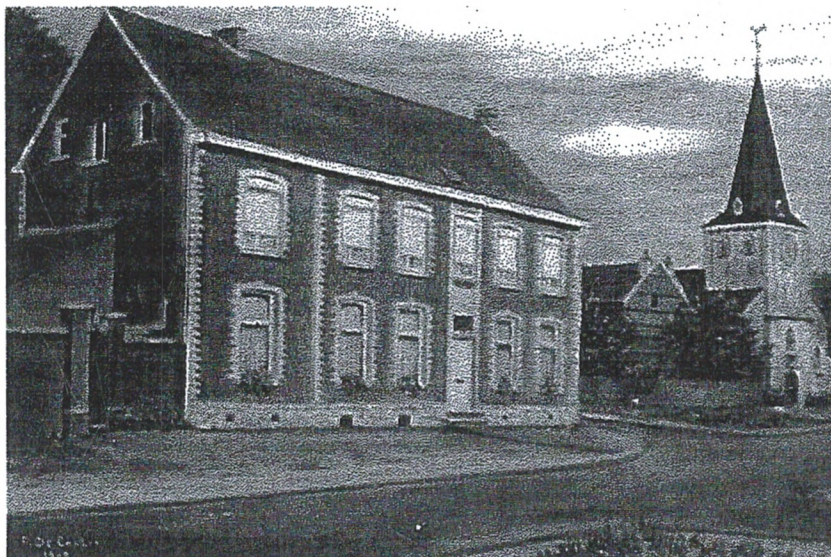
Van de eerste periode weten we niet veel, maar in 1565 moet ze al zeer oud en in staat van verval geweest zijn, want dan staat ze al als onbewoonbaar aangegeven. Op dat moment woonde de pastoor in een klein huisje, omgeven door water (parvam domum aquis circumdatam). Vermoedelijk gaat het hier over het “*slotje*” naast de Barebeek gelegen en in die periode door vijvers omringd.

In 1575 bekleeg pastoor Augustinus Hanegreeff zich bij de deken over zijn woningnood, maar de herstelling van de pastorie moest blijkbaar gedeeltelijk op kosten van de pastoor gebeuren. In 1577 zijn er dan toch enkele werken uitgevoerd, maar lang mocht het niet duren want in 1595 staken de ketters ze in brand. In de jaarverslagen van 1610 tot 1616 moest de deken herhaaldelijk hameren op het herstel van de pastorie. Het strodak moet eens zijn afgebrand, want voor de periode 1663 – 1971 vermelden de kerkrekeningen de aankoop van “29 busselen stroey en later nog wat voor de reparatie”.

In 1732 werden er opnieuw herstellingen uitgevoerd. Mogelijk had de eredienst van St-Hubertus wel de nodige fondsen opgeleverd om het vernieuwd gebouw weer voor twee eeuwen in stand te houden.

1867: Bouw van de nieuwe pastorie

Reeds tijdens de kerkraad van 6 april 1862 stelde pastoor Schoofs voor veranderingen en herstellingen aan de pastorij uit te voeren, maar het is pas onder zijn opvolger Carolus Vanden Nest dat de ideeën in de praktijk worden gebracht. De kerkraad besliste een nieuwe pastorij te bouwen, vlak naast de oude cure, op de hoek van de Leopoldstraat (huidige Dynastiestraat) en de Tervuursesteenweg. Carolus Juliens uit Elewijt kreeg op 19 juni 1867 de opdracht toegewezen tegen de prijs van 9 173,10 fr.. Provinciaal architect Louis Spaak, die eerder al instond voor de verbouwing van de kerk van Elewijt, tekende het ontwerp.

De pastorie zoals ze toen gebouwd werd, verschilde weinig met de woning zoals we ze nu kennen: een woning met twee verdiepingen van 6 traveeën en een zadeldak (kunstleien) met uitzicht van het 2^e kwart van de 18^e eeuw. De pastorie werd gebouwd met rode bakstenen, gecombineerd met een

schaars gebruik van zandsteen, o.a. voor de plint, de hoekstenen, sommige negblokken en de deuromlijsting. In de voorgevel bevinden zich steekboogvensters met gecementeerde omlijstingen en een steekboogdeur in zandstenen omlijsting met tussendorpel.

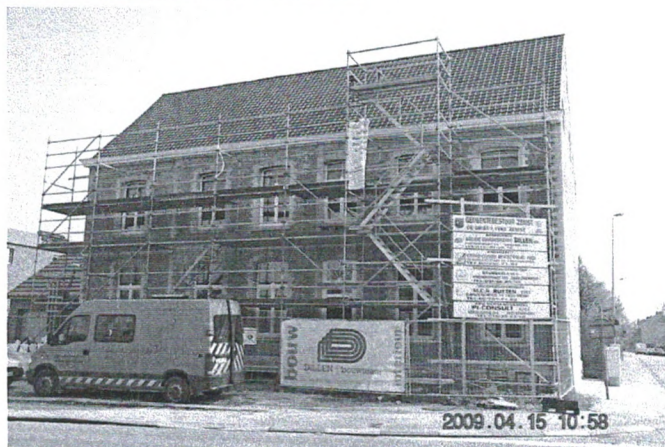
In de loop van anderhalve eeuw onderging het gebouw weinig veranderingen. Tijdens de zitting van de Kerkraad van april 1899 stelde pastoor Van Reeth voor de toenmalige houten schutting rond de tuin te vervangen door een stenen muur, alsook de voorgevel af te krabben en in plaats van deze te herschilderen, er een nieuwe bakstenen gevelmuur voor te zetten. De stenen omheiningmuur werd gebouwd en het afschrappen en voegen van de gevel is ook doorgegaan. Een nieuwe bakstenen gevelmuur is er echter nooit gekomen.

Aan de rechterkant van de pastorie werd er vóór 1908 een ruimte bijgebouwd, waarvan de sporen nog steeds zichtbaar zijn in de zijgevel. In de jaren 1934-1935 werd er in de Leopoldstraat (huidige Dynastiestraat) een nieuw en breder betonnen wegdek aangelegd. Deze weg liep langs de pastorietaan. Bij de werken werd de muur van de pastorietaan afgebroken en heropgebouwd.

Naar aanleiding van het overlijden van pastoor Du Bois in 1962 en de aanstelling van Antoon Iven als zijn opvolger, voerde men een aantal dringende herstellingswerken uit (o.a. vervangen van deuren en ramen, werken aan de schouwen en aan de elektriciteit). Ook de muur en het ijzeren hek voor de pastorie wordt weggenomen om plaats te maken voor een parking. In 1987 werd er een nieuwe werkplaats gebouwd tegen de linkerzijgevel van de pastorie en werd besloten de bijgebouwen af te breken. Ook de stenen omheiningmuur, die tot nu toe tegen de straat kwam, werd afgebroken en er werd een nieuw muur meer naar achteren gemetst in herbruikte gemetste gevelsteen.

Recente werkzaamheden

Het bisdom bevestigde dat de Zemstse parochie Elewijt geen residerend pastoor meer krijgt. Er wordt wel nog een kerkbedienaar benoemd voor Elewijt en Eppegem maar die moet in de pastorie van Eppegem gaan wonen. Toch is het gemeentebestuur verplicht die

pastoor in Elewijt een afzonderlijke ruimte ter beschikking te stellen waar hij gelovigen kan ontvangen. Ook voor de kerkfabriek moet in een ruimte worden voorzien voor onder meer het bewaren van het archief.

Omdat de pastorie een waardevolle pand is en een merkwaardig ankerpunt in de dorpsomgeving, en omdat verbouwingen minder kosten dan een afbraak en volledige nieuwbouw, werd besloten om de oude pastorie te renoveren en op te delen in twee woongelegenheden. Links met ingang langs opzij bevindt zich het privégedeelte. Rechts met de oorspronkelijke ingang vooraan is het gedeelte dat toebehoort aan de kerkfabriek.

De pastorie is een niet-beschermd gebouw, maar omdat het gebouw waardevol is en opgenomen in de inventaris "*Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Architectuur/deel 2n Vlaams-Brabant. Arrondissement Halle-Vilvoorde (1975)*", konden provinciale subsidies worden toegekend voor bepaalde renovatiewerken. Monumentenwacht Vlaams-Brabant stelde hiervoor een rapport op met een aantal praktische aanbevelingen. Van de oude pastorie bleven uiteindelijk alleen de buitenmuren en het dakgebinte staan. De binnenmuren werden gesloopt. Binnen zijn de oude tegelvloer en de houten draaitrap, de inkomhal, enkele deuren en deurkozijnen alsook de marmeren schouw in de grote vergaderzaal bewaard gebleven. Het ontwerp bureau Plaza realiseerde het ontwerp. Hugo Janssens en Peter Bollen werden als architect aangesteld, met medewerking van Johan Casteels (binnenhuisontwerper), Simon Lucas en Hans Bogaerts (architect).

De verticale stijlen rond de voordeur werden vernieuwd in witte steen. Het gecementeerd vlak boven de bestaande deur werd opnieuw aangebracht. De gecementeerde negblokken rond de ramen werden afgekapt en uitgevoerd in crépi. De kroonlijsten werden afgewerkt d.m.v. voorgelakt plaatmateriaal. De roodbruine gevelsteen werd gereinigd. De nieuwe bijgebouwen werden in grijze gevelsteen opgetrokken. Het buitenschrijnwerk bestaat uit gelakt hout. Voor de dakpannen uit gebakken aarde werd gekozen voor twee grijs tinten. De raamdorpels zijn van blauwe hardsteen. De RW-afvoerbuizen zijn uit gepatineerd zink.

In het gedeelte van de kerkfabriek werd de bestaande tegelvloer in de hal bewaard en de bestaande houten vloer werd opgeschuurd en behandeld. Hetzelfde werd gedaan met de houten vloer in de eetkamer van de particuliere woning.

De totale kostprijs van de verbouwingen bedroeg 510 500 euro.

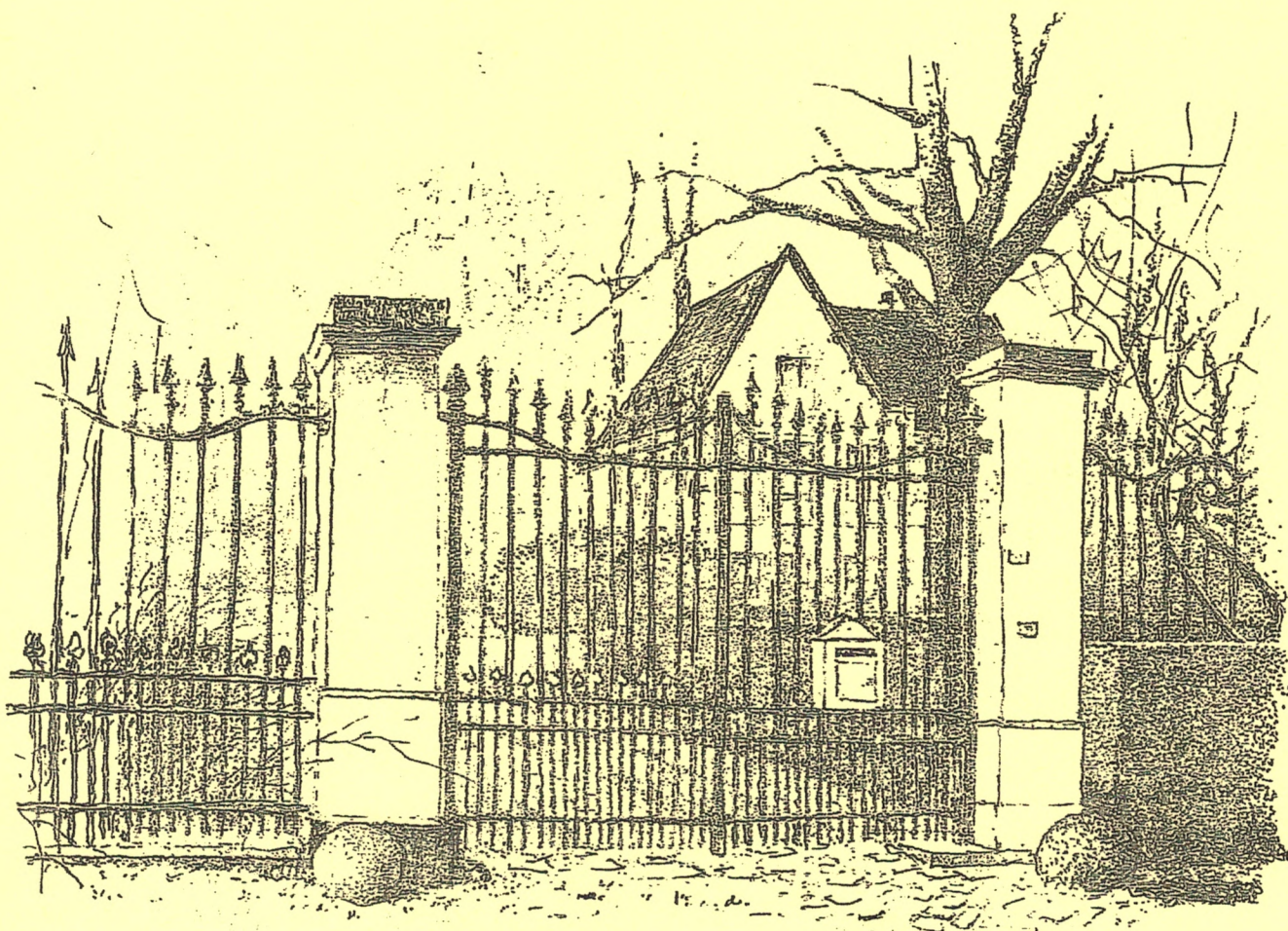
De pastoriëtuin werd opgedeeld in een publiek en een privaat gedeelte. Het publieke parkje bleef in haar eenvoud bewaard. Merkwaardige elementen en bestaande beplantingen werden behouden. Tegen de garage kwamen groenblijvende struiken en er werd gras ingezaaid. Verder bleef de ruimte zoals ze was. Om inkijk te voorkomen werd er een haag aangeplant tussen de openbare tuin en het privégedeelte. Er werd gezocht naar eerdere voetwegjes in de tuin, maar deze werden niet gevonden, zelfs niet rondom de Lourdesgrot. Mogelijk waren er vroeger enkel paadjes van aangestampte aarde. Door de oude beuk in de privétuin te integreren toont deze tuin dieper, groter en natuurlijker. Er is een doorgang van de privétuin naar de publieke tuin. Het publieke gedeelte is te bereiken via twee ingangen: de Marselaar en aan de Dynastiëstraat.

Bibliografie:

1. *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur deel 2n: Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde.* Gent, 1975.
2. LAUWERS, J. *Zeven eeuwen heerlijkheid Perk-Elewijt, het mooie land van Rubens en Teniers.* Heule, 1997.
3. LAUWERS, J. *Elewijt tussen Romeins mansio en Rubenskasteel.* Melsbroek, 1970.
4. VERBESSELT, J. *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13^e eeuw. Deel XI: tussen Zenne en Dijle.* Pittem, 1972.
5. Gemeentearchief Elewijt (rekeningen kerkfabriek).
6. Gemeentearchief Zemst (bouwaanvraag 157/87, NDC 865.3).
7. Bouwplannen recente bouwwerkzaamheden 2009

**Illustraties: Voorpagina: Verdwenen Kattenhuis/Eppegem
Veldkapel "De Don" /Zemst
Kerk/Zemst
Rubenskasteel/Elcwijt
Weerdemolen/Weerde**

Achterflap: Kasteel "Van den Nieuwenhuyse"/Hofstade